

Jaarverslag PCBO Apeldoorn 2019

Apeldoorn, juni 2020

Inhoudsopgave

Als eerst...	3
Voorwoord	4
A. Bestuursverslag	6
1. Het schoolbestuur	6
1.1. Organisatie	6
1.2 Profiel	10
1.3 Dialoog	11
2. Verantwoording beleid	13
2.1 Onderwijs & Kwaliteit	13
2.2 Personeel & Professionalisering	23
2.3 Faciliteiten, Inkoop en ICT	26
2.4 Financieel beleid	30
2.5 Risico's en risicobeheersing	30
3. Verantwoording financiën	33
3.1 Ontwikkelingen in meerjarig perspectief	33
3.2 Staat van baten en lasten en balans	34
3.3 Financiële positie	38
B. Jaarrekening	40
4. Jaarrekening 2019	40
4.1 Balans per 31 december 2019 (na resultaatbestemming)	40
4.2 Staat van baten en lasten over 2019	42
4.3 Kasstroomoverzicht 2019	43
4.4 Grondslagen voor de jaarrekening	44
4.5 Toelichting op de balans	47
4.6 Model G Verantwoording subsidies	52
4.7 Verslag inzet middelen project Brede School (project gemeente Apeldoorn)	53
4.8 Niet in de balans opgenomen verplichtingen	53
4.9 Toelichting op de staat van baten en lasten	54
C. Overige gegevens	64
4.10 Bestemming van het nettoresultaat	64
4.11 Gebeurtenissen na balansdatum	64
4.12 Bijlagen jaarrekening	65
5. Vooruitblik naar 2020	67
Bijlage	68

Als eerst...

Dit is ons jaarverslag. Hierin blikken we met je terug op 2019. Het was een mooi jaar. Een jaar waarin we door hebben gezet waarin we geloven. Een jaar met hoogtepunten en uitdagingen. Een jaar met successen en verliezen. Daarover later meer.

Waar het om gaat

Nu eerst terug naar de basis. Terug naar waar we als onderwijsorganisatie jaar in, jaar uit voor werken. Waar we voor gaan, waar ons hart voor klopt, wat ons bestaansrecht geeft. Dat is het kind. En zijn tijd op de basisschool. Het is niet zomaar een periode. Het is een tijd waar een kind de basis krijgt voor de rest van z'n leven. Hoe het leert. Hoe het denkt. Hoe het speelt. Hoe het omgaat met anderen. Wat het droomt en ervaart. Wat het wilt bijdragen. Elk kind is bijzonder en mag worden wie het is. Wij geven elk kind de ruimte voor (persoonlijke) ontwikkeling. Met onze aandacht, ondersteuning, kennis, ervaring en christelijke inspiratie leert het zichzelf ontwikkelen, in relatie met anderen. Vanuit deze basis leert het navigeren en zijn weg te vinden. Zo kan het zijn waardevolle bijdrage leveren aan onze toekomst.

De kinderen

Dan hebben we het over **Fleur** van onze PCBO De Regenboog Woudhuis. Die met hulp van ouders en school de overstap kon maken van speciaal basisonderwijs naar ons onderwijs. Ze komt tot bloei. Omdat ze dichtbij huis met de mensen die belangrijk voor haar zijn onderwijs krijgt dat bij haar past. Of denk aan **Johan** en **Saar** van onze PCBO De Sjofar Prinses Beatrix. Voor wie door onze ondernemende, creatieve onderwijsprofessionals de Praktijkklas in het leven is geroepen. Een plek waar zij, door even praktisch bezig te zijn, werken aan het verbeteren van hun concentratie. Waardoor zij op hun beurt eruit kunnen halen wat er in ze zit. Niet te vergeten **Koen** en **Luuk** bij Kentalis, gehuisvest in PCBO De Regenboog Osseveld. Doordat we samenwerken en anders organiseren, kunnen zij gewoon op de fiets naar school. Iets wat voor deze energierijke jongens zo belangrijk is. Of de broers **Arje** en **Luuk** van onze PCBO De Touwladder. Waar Arje, die het Williams Syndroom heeft, gewoon in de buurt naar school kan omdat zorg, onderwijs en de gemeente zich hiervoor hard hebben gemaakt. Zo blijven de broers bij elkaar en voelt Arje zich gekend, omdat hij thuis is waar hij naar school gaat.

Onze professionals

Fleur, Johan, Saar, Koen, Luuk, Arje en Luuk. Zes van de 5.549 kinderen waar onze 27 scholen en bijna 550 professionals zich voor inzetten. Professionals als juf **Femke** van onze PCBO De Kring. Die door de inzet van dieren kinderen geruststelt en zelfvertrouwen geeft. Wijk-ICT'er **Jacco** die naast leerkracht zijn, zijn ICT-skills inzet voor digitale vaardigheden van kinderen en collega's. Denk aan directeur **Annet**, die haar managementervaring bij de Rabobank nu inzet voor de kinderen en onderwijsprofessionals van PCBO Prinses Margriet. Of intern begeleiders **Marjolein** (PCBO Emmaschool), **Mirjam** (PCBO De Touwladder) en **Karin** (PCBO De Regenboog Woudhuis) die zorg regelen en alle kinderen begeleiden die aan hen zijn toevertrouwd.

Femke, Jacco, Annet, Marjolein, Mirjam en **Karin** geven, samen met collega's, professionals van andere organisaties en onze ondersteunende collega's van het stafbureau, onze leerlingen die basis. Om te navigeren, zelf (met vallen en opstaan) hun weg te vinden en aan de toekomst bij te dragen!

Als medewerker kan je met gemiddeld 40% korting sporten bij verschillende sportscholen. #topwerkgever

Voorwoord

2019 was in vele opzichten een bijzonder jaar voor PCBO Apeldoorn. Een jaar van [beleid] voorbereiden en stappen zetten. Op het gebied van huisvesting, onderwijskwaliteit, HR en arbeidsmarkt, passend onderwijs en governance. Maar ook op het gebied van plannen en controleren, verantwoording afleggen en de interne dialoog voeren.

Een reis in professionele cultuur

We zijn begonnen aan een reis in onze professionele cultuur. De basis en het uitgangspunt van deze reis? Dat zijn wij, onze mensen. We zijn immers mensen die met mensen voor andere kleine en grote mensen werken. We dachten na over onze eigen cultuur en rituelen. Wat zeggen die over ons? Deze twee ingrediënten, cultuur en rituelen, vormen de spaghetti tussen mensen. Wat voor soort cultuur is er binnen PCBO? Welke subculturen zijn er? Hoe brengen we die met elkaar in verbinding? We hebben ons daarbij laten inspireren door inzichten uit de culturele antropologie. Ook zijn we aan de slag gegaan met onze eigen professionele drijfveren. Wat maakt ons tot de collega die we zijn? Welke menselijke drijfveren zitten daaronder en hoe breng je die in de gemeenschappelijke cultuur? Hoe maak je samen meer van de som der delen en kom je tot een lerende cultuur? Een bijzonder proces waarin we steeds meer komen tot een gedeelde taal, die de basis is voor de professionalisering van de organisatie. En als wij professioneler zijn, geven we ook beter onderwijs. Daar profiteren onze leerlingen en onze toekomst van!

Nieuwe aansturing

Bijzonder dit jaar was ook de werving van een nieuw lid van de Raad van Bestuur, waar veel mensen uit de organisatie bij betrokken zijn geweest. Dat is geen alledaagse koek. In een grondig proces van werving en selectie, samen met schooldirecteuren, stafleden, leerkrachten en leden van de Raad van Toezicht, kwamen we tot een keuze van een nieuw lid Raad van Bestuur. In de gesprekken leerden we niet alleen de kandidaat, maar ook elkaar beter kennen. Een verrijking op zich. Het resultaat was de benoeming van Jan Boomsma. Hij heeft als lid Raad van Bestuur sinds 1 oktober 2019 de bedrijfsmatige portefeuilles onder zijn hoede. Met Jan hebben we een kenner van het onderwijs en een ervaren bestuurder, met veel kennis van professionele cultuur, gekregen. Een verrijking voor onze organisatie.

We zijn dankbaar. Voor de samenwerking met en inzet van velen. Dat heeft geleid tot een jaar waar we gepast trots op mogen zijn!

Mede namens Jan Boomsma,

Esther Kopmels

*Voorzitter Raad van Bestuur
PCBO Apeldoorn
Apeldoorn, 8 mei 2020*

Onze PCBO Prinses Juliana kreeg opnieuw het certificaat Ouderbetrokkenheid 3.0

De pilot ICT & Onderwijs is af. Nu gaan de andere scholen werken aan hun eigen ICT-plan.

Van speciaal basisonderwijs naar regulier onderwijs

Passend onderwijs... We doen dagelijks ons uiterste best om ieder kind onderwijs te bieden, passend bij zijn/haar mogelijkheden en talenten. Wanneer het niet gaat op de reguliere basisschool komt het voor dat kinderen naar het speciaal basisonderwijs gaan. Maar de stap de andere kant op, dus van speciaal basisonderwijs naar regulier onderwijs komt veel minder voor. Maar ook dát is passend onderwijs. En daar is onze gedreven leerling Fleur (8 jaar) van PCBO De Regenboog Woudhuis een prachtig voorbeeld van.

Naar een andere school

Moeder Mariska: "Fleur kwam zelf met veel vragen gedurende haar tijd op speciaal basisonderwijs. Waarom zit ik op deze school? Je merkte dat ze anders was dan haar klasgenoten. Toen we verhuisden ging haar broertje Sven naar De Regenboog Woudhuis. Dat wilde Fleur ook."

Passend onderwijs mogelijk maken

Intern begeleider Karin: "We gingen eerst in gesprek met Alice, de schooldirecteur en met ouders Mariska en Peter. Fleur is vervolgens op school geweest om mee te draaien. Wij zagen mogelijkheden. We geven hier zoveel kinderen met verschillende 'etiketjes' les. We hebben alles in huis om Fleur optimaal te ondersteunen; extra ondersteuning, lichte ondersteuning, etc. We hebben met elkaar gekeken naar wat Fleur nodig had en waar we dit konden halen. Ook heeft het Samenwerkingsverband enorm ondersteund bij deze stap."

Het gaat goed!

Moeder Mariska: "Het gaat boven verwachting goed. Fleur is veel flexibeler geworden; ze hoort erbij, ze zit op een gewone school. Ze kan goed lezen, spellen en rekenen. Haar contacten zijn nog wel veel functioneel maar daarin leert ze ook steeds meer. Fleur is veel minder angstig geworden. Ze is zelfstandiger, ze heeft meer en makkelijker contact met anderen en staat er ook veel meer voor open. Ze durft nu meer." Intern begeleider Karin: "Ze hoort nu ergens bij. Ze kopieert gedrag van andere klasgenoten en schakelt makkelijker. Ze ervaart dat nieuwe dingen leuk en spannend kunnen zijn en dat dat ok is. We hebben Fleur zelf de regie gegeven en dat helpt."

Karin, Fleur en Mariska

Lees het hele verhaal [hier](#) of scan de QR code met je telefoon.

Fleur, 8 jaar: "Ik kan goed rekenen. Al is hier soms wel meer geluid dan op u'n andere school. Maar daar heb ik een koptelefoon voor!"

A. BESTUURSVERSLAG

1. Het schoolbestuur

In dit hoofdstuk vertellen we meer over de organisatorische basis van onze organisatie. Hoe zijn we georganiseerd? Hoe geven we vorm aan governance? En met welke partijen wordt er op welke manier samengewerkt?

1.1. Organisatie

PCBO Apeldoorn

Jean Monnetpark 27
7336 BA Apeldoorn

Telefoon: 055 - 522 44 77
E-mail: info@pcboapeldoorn.nl
Website: www.pcboapeldoorn.nl
Bestuursnummer: 82526
Kvk-nummer: 40103035

Contactpersoon

Naam contactpersoon: Drs. Jan Boomsma MBA
Functie: Lid Raad van Bestuur
Telefoonnummer: 055- 5 22 44 77

Organisatiestructuur

PCBO Apeldoorn is een stichting met 27 basisscholen. Een overzicht van onze scholen staat hiernaast en is terug te vinden in de bijlage. Bij ons staat het leren van kinderen in onze scholen centraal in alles wat we doen. De schoolteams maken dit mogelijk. Zij zijn de middelpunten op onze scholen. Om hen gaat het. Daaromheen werken we samen vanuit de diverse disciplines. Dat zie je terug in ons organogram. De scholen zijn het middelpunt, de staf ondersteunt hen daarbij. De Raad van Bestuur geeft richting aan de organisatie en de Raad van Toezicht houdt toezicht. Hoe we het organiseren is terug te zien in ons organogram hiernaast.

Governance

Goed onderwijs vraagt om een goed bestuur. De PO-Raad heeft in de Code Goed Bestuur vastgesteld wat zij verstaan onder goed bestuur. Wij passen deze code toe en kijken hier in principe ook niet van af. Samen met de Raad van Toezicht toetsen we periodiek onze bestuurlijke inrichting en ons bestuurlijk functioneren aan de code. De code nodigt ons verder uit om eigen keuzes te maken en om deze keuzes te verantwoorden. PCBO gebruikt de code dus ook als een instrument van reflectie op het bestuurlijk handelen.

De ontwikkelingen die PCBO Apeldoorn in 2019 heeft gemaakt op het gebied van governance zijn:

- In 2019 zijn we gestart met het voorbereiden van een door te voeren statutenwijziging. Dit houdt in het actualiseren, herzien en aanpassen van de statuten. Wat nu de Raad van Bestuur heet, noemen we straks College van Bestuur. Daarnaast is in de nieuwe statuten inhoud gegeven aan onze herziene missie en visie, onze kernwaarden en wordt op een moderne manier inhoud gegeven aan de identiteit van onze organisatie. De nieuwe statuten worden in 2020 vastgesteld.
- In 2019 hebben de Raad van Toezicht en de Raad van Bestuur hun bestuurlijk handelen geëvalueerd en verbeterpunten afgesproken. Het begrip "waardengedreven" besturen en toezichhouden is geïntroduceerd. In 2019 is hier in vergaderingen verder inhoud gegeven.
- De Raad van Bestuur is gestart met de bestuurlijke visitatie van de PO-Raad. Het visitatierapport is voorbereid en de beide bestuurders hebben aan de scholing deelgenomen.

Funciescheiding

De Code Goed Bestuur benadrukt de verplichte scheiding van de functies van bestuur en intern toezicht. Bij PCBO Apeldoorn is sprake van een functionele scheiding (two-tier) in een Raad van Bestuur en een Raad van Toezicht.

Raad van Bestuur PCBO Apeldoorn

Naam	Hoofdfunctie	Nevenfuncties
Esther Kopmels	Voorzitter Raad van Bestuur	<ul style="list-style-type: none">• Bestuurslid Passend Onderwijs (Samenwerkingsverband Apeldoorn) (onbezoldigd)• Bestuurslid Kids College Apeldoorn (onbezoldigd)• Voorzitter Stichting Onbegrijpelijk brein (onbezoldigd)• Bestuurslid Spottanzania (onbezoldigd)
Jan Boomsma	Lid Raad van Bestuur (vanaf 1 oktober 2019)	<ul style="list-style-type: none">• Voorzitter bestuur Basketbalvereniging Rebound '73 te Harderwijk (onbezoldigd)• Lid bestuur New Tech Park Apeldoorn (onbezoldigd)
Wim Schotman	Lid Raad van Bestuur (tot 29 december 2019. Geheel 2019 afwezig i.v.m. ziekte)	

Raad van Toezicht PCBO Apeldoorn

Naam	Hoofdfunctie	Nevenfuncties
Dhr. B. Kozijn	Rector Herman Wesselink College in Amstelveen	<ul style="list-style-type: none">• Voorzitter Raad van Toezicht PCBO Apeldoorn (tot 28 februari 2019) (bezoldigd)• Lid van de remuneratiecommissie van PCBO Apeldoorn (bezoldigd)• Predikant PKN (onbezoldigd)
Mevr. I. Lammerse	Voorzitter College van Bestuur Katholieke Pabo Zwolle	<ul style="list-style-type: none">• Vice-voorzitter Raad van Toezicht PCBO Apeldoorn (bezoldigd)• Voorzitter van de remuneratiecommissie van PCBO Apeldoorn (bezoldigd)• Voorzitter Stichting Theole (onbezoldigd)• Lid bestuur Radiant lerarenopleidingen (onbezoldigd)• Lid bestuur Zestor (onbezoldigd)
Mevr. C.E. Krist - Spit	Bestuurder Staring College in Lochem en Borculo	<ul style="list-style-type: none">• Lid Raad van Toezicht PCBO Apeldoorn (bezoldigd)• Voorzitter onderwijskwaliteitcommissie van PCBO Apeldoorn (bezoldigd)

Mevr. I. Sterenborg – Van der Schaaf	Bestuurder CSG Het Noordlik in Almelo	<ul style="list-style-type: none"> • Lid Raad van Toezicht PCBO Apeldoorn (bezoldigd) • Lid van de auditcommissie van PCBO Apeldoorn (bezoldigd) • Lid Algemeen Bestuur VO-Raad (onbezoldigd)
Dhr. G.A. Biersteker	Organisatieadviseur/ interimmanager ACTA-Advies in Amersfoort	<ul style="list-style-type: none"> • Lid Raad van Toezicht PCBO Apeldoorn (bezoldigd) • Voorzitter van de auditcommissie van PCBO Apeldoorn (bezoldigd)
Dhr. B.J. ter Weel	Algemeen directeur SEO Economisch Onderzoek in Amsterdam Hoogleraar Economie Universiteit van Amsterdam	<ul style="list-style-type: none"> • Lid Raad van Toezicht PCBO Apeldoorn (tot 28 februari 2019) (bezoldigd) • Voorzitter Raad van Toezicht PCBO Apeldoorn (vanaf 1 maart 2019) (bezoldigd) • Lid van de onderwijskwaliteitscommissie van PCBO Apeldoorn (bezoldigd) • Bestuurslid Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde (onbezoldigd) • Co-editor De Economist (onbezoldigd) • Kroonlid Sociaal Economische Raad (SER) (onbezoldigd) • Lid Raad van Advies Instituut voor informatierecht (onbezoldigd) • Mededirecteur bij de KHMW (Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen) (onbezoldigd) • Research fellow van: Tinbergen Instituut, Amsterdam (onbezoldigd) • Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Universiteit Maastricht (onbezoldigd) • Uni-Merit, Universiteit Maastricht (onbezoldigd) • SKOPE, Oxford University (onbezoldigd) • Institute of Labour Economics, Bonn (onbezoldigd) • Network Sociale Innovatie, Universiteit Maastricht (onbezoldigd)

Vergaderstructuur Raad van Toezicht

In 2019 heeft de Raad van Toezicht vijf keer met de Raad van Bestuur vergaderd. De voorzitter van de Raad van Toezicht bereidde deze vergaderingen met de voorzitter van de Raad van Bestuur voor. Daarnaast zijn er afzonderlijke vergaderingen van de Raad van Bestuur met de verschillende commissies geweest. De remuneratiecommissie, auditcommissie en de commissie onderwijskwaliteit hebben hiervan steeds verslag uitgebracht in de vergaderingen van de Raad van Toezicht.

Thema's, inhoud en resultaat

Belangrijke thema's waarover de Raad van Toezicht in 2019 heeft vergaderd waren:

- Aanstellen nieuwe accountant.
- Passend onderwijs.
- Nieuwe aanpak mobiliteit van personeel.
- Treasurybeleid en de beleggingsportefeuille.
- Jaarverslag en -rekening 2018.
- De invulling identiteit van PCBO Apeldoorn en de zogenaamde WHY.

Alle scholen zijn over op hetzelfde digitale platform voor communicatie met ouders; Parro.

Een van de vergaderingen heeft de Raad van Toezicht besteed aan het uitvoeren van een zelfevaluatie. Op basis van deze zelfevaluatie wordt inhoud gegeven aan de ontwikkeling van het intern toezichtskader van de Raad van Toezicht en van de uitvoering van het toezicht. Concreet is er een leidraad gemaakt voor de werving van nieuwe toezichthouders, is de bezoldiging van de leden van de Raad van Toezicht gewijzigd, wordt het intern toezichtskader aangepast en is een start gemaakt met een proces om te komen tot wijziging van de statuten naar statuten meer passend bij de huidige tijd.

Naast bovengenoemde thema's heeft de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht steeds tussentijds geïnformeerd over de kwaliteit van het onderwijs, het proces van cultuurverandering, uitvoering van het personeelsbeleid (waaronder ziekteverzuim), aanbesteding van kinderopvang en buitenschoolse opvang, de planning en controlcyclus en (de uitvoering van) het lopende financiële beleid. Hiertoe maakt de Raad van Bestuur zowel financiële als niet financiële rapportages. Deze rapportages maken integraal deel uit van het instrumentarium van de toezichthouders.

Naast bovenstaande voert de Raad van Toezicht haar toezichthoudende rol uit door het doen van schoolbezoeken. In 2019 heeft de Raad van Toezicht PCBO De Diamant Het Rooster en PCBO Koningin Juliana bezocht. Tijdens deze bezoeken heeft een delegatie van de Raad van Toezicht gesprekken gevoerd met de diverse geledingen binnen de scholen.

Tenslotte heeft de Raad van Toezicht in 2019 afscheid genomen van één van de leden van de Raad van Bestuur en een nieuw lid van de Raad van Bestuur, Jan Boomsma, benoemd.

(Gemeenschappelijke) medezeggenschap

We hebben een Gemeenschappelijk Medezeggenschapsraad (GMR) binnen PCBO Apeldoorn. Zij zijn de gesprekspartner van de Raad van Bestuur. De GMR bestaat uit een afvaardiging vanuit onze scholen met in totaal 14 leden. De raad bestaat uit medewerkers van PCBO Apeldoorn (zeven, personeelsgeleding) en ouders (zeven, oudergeleding), die door hun kind verbonden zijn aan de verschillende PCBO-scholen. Ruim de helft van alle PCBO-scholen is rechtstreeks vertegenwoordigd in de GMR. Ieder GMR-lid is verder aan een aantal PCBO-scholen gekoppeld zodat er een verbinding is tussen de GMR en de medezeggenschapsraad op elke PCBO-school. Mooi voorbeeld hiervan is de wijze waarop de standpunten rondom de scholenstaking werden opgehaald bij alle scholen en ouders. Het driejaarverslag van de GMR 2016-2019 is te vinden via: www.gmrpcboapeldoorn.nl/werkwijze-en-jaarverslag. Naast de GMR heeft iedere school een eigen medezeggenschapsraad. Deze raden zijn de gesprekspartner van de schooldirecteur op niveau van de school.

PCBO Proeflokaal. Een dag waar we d.m.v. workshops en sprekers met alle collega's inspiratie op deden voor het onderwijs van de toekomst.

1.2 Profiel

Missie & visie

“Je kindertijd van je geboorte tot de middelbare school. Niet zomaar een periode. Het is een tijd waar je de basis krijgt voor de rest van je leven. Hoe je leert. Hoe je denkt. Hoe je speelt. Hoe je omgaat met anderen. Wat je droomt en ervaart. Wat je wilt bijdragen. Jij bent bijzonder en je mag worden wie je bent. Wij geven je ruimte voor (persoonlijke) ontwikkeling. Met onze aandacht, ondersteuning, kennis, ervaring en christelijke inspiratie leer je jezelf ontwikkelen, in relatie met anderen. Vanuit deze basis leer je navigeren en je weg vinden. Zo kun je jouw waardevolle bijdrage leveren aan onze toekomst.”

Kernactiviteiten

De belangrijkste taak van PCBO Apeldoorn is het geven van christelijk basisonderwijs in de gemeente Apeldoorn en omgeving aan zoveel mogelijk kinderen. Deze taak doen we door:

- het oprichten, in stand houden en exploiteren van één of meer onderwijsinstellingen in de gemeente Apeldoorn en omgeving;
- het bevorderen van het christelijk onderwijs in de ruimste zin van het woord;
- het zoeken van samenwerking in alles wat tot de plaatselijke en algemene belangen van het christelijk onderwijs behoort;
- alle andere wettige middelen in te zetten, die een bijdrage leveren aan de gestelde taak.

Strategisch meerjarenbeleidsplan

Bij PCBO Apeldoorn werken we met een strategisch meerjarenbeleidsplan. Onze ambitie? Het bieden van persoonlijk, passend en kwalitatief hoogwaardig onderwijs. Nu en in de toekomst. Om ieder kind klaar te maken voor een talentvolle bijdrage aan de samenleving. Dit doen we aan de hand van vijf speerpunten:

Identiteit: de C uit PCBO Apeldoorn is in onze organisatie een levendige werkelijkheid. Christelijk onderwijs geven we handen en voeten aan de hand van verhalen, rituelen en liederen. Onze christelijke grondslag is ons moreel kompas en we hebben het er over met elkaar.

Passend Onderwijs: we verbeteren onze samenwerking intern en extern, zodat ieder kind passend en persoonlijk onderwijs volgt en we ieder kind gelijke kansen bieden.

Onderwijskwaliteit: we leren elke dag het onderwijs beter te maken. We stimuleren netwerken binnen PCBO waar we van elkaar leren en werken we op een positieve en open manier samen. We tonen eigenaarschap in onze voorbeeldfunctie naar anderen.

Topwerkgeverschap: we zien onze medewerkers. We geven ze ruimte, vertrouwen en dagen hen uit zich te blijven ontwikkelen en hun talent te benutten. Dit doen we ook als organisatie: we blijven ontwikkelen als werkgever. Zodat iedereen met plezier zijn werk kan doen.

Innovatie: we juichen vernieuwing toe. In de klas, in de school en voor onze medewerker. Hierin zijn we flexibel, ontwikkelingsgericht en tonen we lef.

Hier vind je een filmpje dat ons strategisch meerjarenbeleidsplan op een leuke manier vertelt:

 www.youtube.com/watch?v=C-Uc3I7Jw1Q&t=13s

Hier vind je ons strategisch meerjarenbeleidsplan op papier:

 <https://www.pcboapeldoorn.nl/media/1454/def-definitieve-versie-pcbo-def.pdf>

Toegankelijkheid en toelating

Onze scholen zijn toegankelijk voor kinderen waarvan de ouders de grondslag van PCBO Apeldoorn en school onderschrijven. Toelating tot één van de PCBO scholen is mogelijk wanneer de school in het onderwijs tegemoet kan komen aan de onderwijsbehoefte van het kind. Het ondersteuningsprofiel van de school is leidend in deze beslissing. In dit profiel is weergegeven op welke manier de school inhoud kan geven aan passend onderwijs voor de leerlingen. In 2019 is een start gemaakt met het aanpassen van het stedelijk toelatingsbeleid in Apeldoorn. De samenwerkende schoolbesturen hebben de intentie uitgesproken om de toelating op dezelfde manier te organiseren en zo eenduidigheid op dit terrein te krijgen. In de loop van 2020 vindt hierover verdere besluitvorming plaats.

I-Space geopend. Hier kunnen kinderen en leerkrachten aan de slag met de nieuwste technieken van ICT, zoals robotica, 3D-printen en programmeren.

1.3 Dialoog

Belanghebbenden

Naast onze vanzelfsprekende samenwerking met kinderen en hun ouders, werken we ook met andere partijen samen. Zij helpen ons als het gaat om onderwijskwaliteit, passend onderwijs, kinderopvang, etc. Deze organisaties zijn dan wel belanghebbende, dan wel een samenwerkingsrelatie. In onderstaande tabel zijn de belangrijkste belanghebbenden/ samenwerkingsverbanden opgenomen.

Belanghebbenden en samenwerkingsverbanden, organisatie of groep	Beknopte omschrijving van de samenwerking of dialoog
Samenwerkingsverband Passend onderwijs PO	Financiering en ondersteuning van passend onderwijs door orthopedagogen, psychologen, onderwijsdeskundigen en maatschappelijk werkers ten behoeve van de specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen op onze scholen en het realiseren van het schoolondersteuningsprofiel.
Kinderopvangorganisaties als Doomijn, DOK13, Mam's, Ukkie, etc.	Opvang van (toekomstige) leerlingen van 0-13 jaar binnen en buiten het schoolgebouw. Het gaat hierbij om de voorschoolse periode en opvang buiten de schooltijden. Met sommige van deze organisaties wordt ook personeel gedeeld tijdens schooltijd (onderwijsassistenten).
PO-Raad	Verenigt schoolbesturen in Nederland. Treedt namens de werkgevers op in de CAO-onderhandelingen in het PO. PCBO Apeldoorn is actief lid. De voorzitter Raad van Bestuur maakt deel uit van de arbeidsvoorwaardencommissie van de PO-Raad.
GGD	Samenwerking op het grensvlak van onderwijs en zorg, waarbij er, vaak naast een ondersteuningsbehoefte binnen de school, een zorgbehoefte is in de opvoedsituatie of op kindniveau.
Centrum voor Jeugd en Gezin	Samenwerking op het grensvlak van onderwijs en zorg, waarbij er, vaak naast een ondersteuningsbehoefte binnen de school, een zorgbehoefte is in de opvoedsituatie of op kindniveau.
Leerplein 055, Veluwse Onderwijsgroep	Twee grote schoolbesturen in Apeldoorn, waarmee we intensief samenwerken op diverse terreinen. Waaronder de taalklassen/AZC-leerlingen, stedelijk toelatingsbeleid (nieuw), onderwijshuisvesting passend onderwijs, grensvlak onderwijs/jeugdzorg.
Gemeente Apeldoorn	Belangrijke stakeholder en samenwerkingspartner in Apeldoorn op veel terreinen, waaronder onderwijshuisvesting, grensvlak onderwijs en zorg, sociaal domein. Op dit moment zijn we samen met de overige schoolbesturen bezig een nieuw integraal onderwijshuisvestingsplan samen te stellen.
New Tech Park	PCBO Apeldoorn is partner in deze netwerkorganisatie die staat voor het promoten van techniek in onderwijs en bedrijven.
Samenwerking met verschillende Pabo's/Hogescholen	Samenwerking op het gebied van het plaatsen en opleiden van stagiaires in onze scholen en het terugdringen van het lerarentekort nu en in de toekomst door het aantrekkelijker maken van het beroep en het initiëren van innovatieve campagnes.

Klachtenbehandeling

In 2019 zijn vier klachten ingediend bij de vertrouwenspersoon van PCBO Apeldoorn. Deze zijn allemaal telefonisch of per mail opgelost. Daarnaast zijn er in 2019 vijf klachten bovenscholings ingediend. Deze zijn, in samenwerking met de directeur van de betreffende scholen en de staffunctionaris Onderwijskwaliteit opgelost. Er is één klacht besproken in de klachtencommissie. Deze klacht is gegrond verklaard.

Veel van onze scholen bieden nu een peutergroep. Zoals PCBO De Sjofar Prinses Beatrix en PCBO Koningin Julianaschool. Dit om de overgang naar de basisschool makkelijker te maken voor het kind.

Leraarondersteuner Peter over werken bij PCBO Apeldoorn

"Het mooie aan het basisonderwijs is dat je kinderen helpt met het leggen van een basis voor de rest van hun leven. De school is een leer- en leefomgeving waarin ieder kind zich kan ontwikkelen in zijn of haar krachten of juist zwaktes. Dat vind ik ontzettend gaaf om te zien. Het geeft een voldaan gevoel als ik de kinderen hierbij kan begeleiden. Ik vind het belangrijk dat ieder kind gezien wordt en bouw een band met ze op. Daarnaast probeer ik de kinderen te leren alles zelf te doen. Door succeservaringen worden ze autonoom en voelen ze zich competent. Iedereen is uniek en dit maakt iedere dag in het onderwijs weer anders.

Doorgroeien

Toen ik klaar was met mijn studie voor onderwijsassistent, ben ik gestart met de Pabo. Dat is helaas niet gelukt, maar mijn motivatie om in het onderwijs te gaan werken was niet verdwenen. Ik ben gaan solliciteren als onderwijsassistent en PCBO Apeldoorn had interesse in mij. Inmiddels ben ik benoemd tot leraarondersteuner. Ik heb nog steeds de ambitie om door te groeien en vind het belangrijk dat mijn werkgever mij daarin ondersteunt. PCBO Apeldoorn doet dat. Ook staan ze open voor nieuwe inzichten en ontwikkelingen. Ze ondersteunen mij bij het leren van nieuwe skills en geven passende feedback waar ik mee verder kan. Het is een open, motiverende en stimulerende organisatie."

"PCBO Apeldoorn staat open voor nieuwe inzichten en ontwikkelingen. Ze ondersteunen mij bij het leren van nieuwe skills en geven passende feedback waar ik mee verder kan."

2. Verantwoording beleid

Op naar onze terugblik op 2019. Welke keuzes hebben we gemaakt? En waarom? Welke doelen hadden we gesteld? Welke resultaten hebben we geboekt en waar moeten we nog aan werken? Aan de hand van vier beleidsterreinen staan we stil bij deze vragen. Deze beleidsterreinen zijn: Onderwijs & Kwaliteit, Personeel & Professionalisering, Huisvesting & Facilitaire zaken en Financieel beleid.

2.1 Onderwijs & Kwaliteit

Het centrale thema in het strategisch beleidsplan van PCBO Apeldoorn is bieden van passend en persoonlijk onderwijs van hoge kwaliteit. In 2019 is weer gebleken dat we dit onderwijs samen met kinderen en hun ouders maken. De kwaliteit van dat onderwijs staat of valt met de kwaliteit van de professionals die betrokken zijn bij onze leerlingen. We geloven dus dat we bij onze collega in de klas moeten beginnen als het gaat om nog beter onderwijs.

Start bij ontwikkeling professional

We investeren in opleiding en professionalisering van leerkrachten en directeuren, zowel binnen als buiten de school. Binnen de school is in 2019 gewerkt aan een groot scala van verbeterthema's gericht op de ontwikkeling van de eigen school. Naast deze schoolgebonden professionalisering stimuleren we collega's zichzelf te ontwikkelen door het aanbieden van scholing en het organiseren van evenementen. Zo hebben we een scholingsaanbod georganiseerd rondom het thema 'passend onderwijs'. We zetten intern begeleiders in voor het (beeld)coachen van leerkrachten in de klas. Daarnaast investeren we in het aantrekken en de ontwikkeling van schoolleiders, die het beste in mensen naar boven kunnen halen. In 2019 is het ME+U cultuurtraject gestart. Directeuren en teams maken hun persoonlijke eigen drijfveren inzichtelijk en leren elkaar en elkaars professionele werkwijze beter kennen.

Zoals leerlingen het beste leren in een veilig, open klimaat waar fouten maken mag en moet, willen we dit ook voor onze medewerkers. We willen dat binnen PCBO iedere collega zich uitgedaagd voelt om te leren en verantwoordelijkheid te nemen voor z'n eigen leerproces. Dat onze collega's werken aan hun ontwikkeling is niet vrijwillig of vrijblijvend. We streven naar zichtbare en blijvende resultaten. Resultaten waar je als professional eigenaar van bent en verantwoordelijkheid voor neemt, of je nu voor de klas staat of op een andere manier bij ons onderwijs betrokken bent. Dit betekent dat leren buiten de school altijd gevolgd wordt door leren van en met elkaar binnen de school en bovenschools tussen scholen. Het werken met themagroepen rondom specifieke onderwerpen en het leren in netwerken binnen en buiten de school zijn hiervan mooie voorbeelden uit 2019. In samenspraak met onze directeuren en leerkrachten zijn in 2019 bovenschools verschillende bijeenkomsten georganiseerd om de professionalisering van collega's te ondersteunen. Verderop in dit bestuursverslag worden de opbrengsten van deze bijeenkomsten besproken.

Net als bij kinderen geloven we dat ook tussen collega's goed voorbeeld doet volgen. Door bijvoorbeeld samen met onze directeuren aandacht te besteden aan professioneel handelen binnen een professionele cultuur, stellen we hen in staat om dit ook binnen hun eigen school te realiseren. Leiders binnen onze organisatie zijn zo steeds beter in staat een optimaal professioneel klimaat op hun school te creëren. We zien dat eigenaarschap van deze ontwikkeling professionaliteit binnen een lerende organisatie verhoogt. We verwachten door leren van leerkrachten duurzaam te stimuleren dat ook leerprestaties verbeteren en daarmee de opbrengsten van ons onderwijs worden verhoogd. We hebben in 2019 hiervan mooie voorbeelden gezien, zowel bovenschools, als op schoolniveau.

Relatie boven alles

We zien en weten dat een positieve samenwerking en relatie tussen ouders, kind en leerkracht een belangrijke voorwaarde is voor de ontwikkeling van het kind. Door samen te werken met ouders en kinderen, zetten we een ontwikkelgerichte cultuur neer waarin kinderen eigenaar zijn van hun eigen ontwikkeling. Op een manier, niveau en met een taal die bij elk kind past. Hierin maken we de relatie tussen het kind en de leerkracht het belangrijkste. Belangrijker dan een ééndimensionale focus op toetsen en opbrengsten (volgens de onderwijsfilosofie van Biesta).

De zoektocht naar ondernemende onderwijsprofessionals gaat van start. #topwerkgever

Kwaliteitskader

Het kwaliteitskader van PCBO Apeldoorn is de basis voor de veilige, lerende organisatie die we neerzetten. Op dit fundament geven wij al onze leerlingen een inhoudelijk, flink gevulde rugzak van kennis en vaardigheden mee. Veel belangrijker is, dat we kinderen vooral helpen zichzelf en hun unieke talenten te ontdekken. Talenten die ze kunnen inzetten in de samenleving van de toekomst.

Kwaliteitszorg werkt het beste als we niet alleen varen op eigen inzichten. We werken bij PCBO Apeldoorn daarom volgens de Plan-Do-Check-Act (PDCA)-cyclus. Het instrument Werken met Kwaliteit (WMK) is op deze cyclus gebaseerd. We gebruiken dit instrument sinds 2019. Dit instrument ondersteunt ons bij het inzichtelijk maken van en zicht houden op onze onderwijskwaliteit.

In 2019 hebben alle scholen een nieuw schoolplan geschreven. Deze schoolplannen komen voort uit het strategisch meerjarenbeleidsplan van PCBO Apeldoorn. Het schoolplan is geschreven met behulp van het instrument 'mijn schoolplan' dat een verbinding heeft met WMK. Met deze instrumenten hebben onze scholen hun basiskwaliteit en de tevredenheid van ouders, leerlingen en medewerkers gemeten. De resultaten van deze metingen, samen met de evaluatie van de vorige beleidsperiode én de input vanuit het strategisch beleidsplan, hebben geleid tot de nieuwe schoolplannen. De doelen uit dit schoolplan hebben de directeurs vertaald in een meerjarenplanning en een concreet jaarplan voor schooljaar 2019-2020.

Om tussentijds zicht te houden op de onderwijskwaliteit werken we volgens een vaststaande cyclus. Elke zes weken voert de Raad van Bestuur een gesprek met de schooldirecteur aan de hand van de 'schoolkaart'. De schoolkaart is een document waarop de directeur de kwaliteit van het onderwijs op zijn/haar school op diverse onderwerpen (zowel onderwijsinhoudelijk als op personeelsbeleid) scoort. Op deze manier worden trends gesignaleerd, kan ondersteuning worden geboden of kan worden bijgestuurd op de schoolontwikkeling.

Doelen en resultaten

De PDCA-cyclus, WMK, de zes-wekelijkse gesprekken, de meerjarenplanning en het jaarplan zijn instrumenten die we op schoolniveau gebruiken om onderwijskwaliteit inzichtelijk te maken en om zicht te houden op opbrengsten van het onderwijs en op schoolontwikkeling. De grote doelen onder deze ontwikkeling staan beschreven in het strategisch meerjarenbeleidsplan. Daarin vind je bovenschoolse doelen, maar ook doelen die gelden voor iedere school.

Om de bovenschoolse doelen en schooldoelen te realiseren zijn er op een aantal specifieke onderwerpen themagroepen geformeerd. Een van deze themagroepen houdt zich bezig met onderwijskwaliteit. Hieronder staan de doelen op dit thema geformuleerd. Bij elk doel noemen we beleid en of acties die in gang zijn gezet in 2019.

Bestuursbrede doelen onderwijskwaliteit

Doel

We coachen elkaar en spreken elkaar aan om in een ontwikkelgericht, open leerklimateit kwaliteit te leveren. In de komende periode van het meerjarenbeleidsplan verkennen we wat nodig is om te komen tot een (nog meer) ontwikkelgericht klimaat.

Zo hebben we hieraan gewerkt

In 2019 is gestart met het versterken van een ontwikkelgericht klimaat door het gebruik van het instrument ME+U. ME+U is een gefundeerde tool voor persoonlijke ontwikkeling en teamsamenwerking. De tool geeft inzicht in sterktes, zwaktes en ontwikkelpunten van jezelf, de ander en welk effect dit heeft op de cultuur binnen het team. Dit zelfinzicht en het krijgen van inzicht in anderen dragen bij aan meer openheid, lef, het geven van feedback en verbeteren van samenwerking. Zo spreek je makkelijker elkaars taal en wordt het makkelijker elkaar aan te spreken. Beide sleutelfactoren voor eigenaarschap en verantwoordelijkheid die op hun beurt bijdragen aan een open leerklimateit. In 2020 zetten we dit traject verder voort.

De inspectie bezocht vijf van onze scholen en de Raad van Bestuur. Met positieve resultaten. Daar zijn we best trots op!

Doel

We ontwikkelen een netwerk-georiënteerde structuur om dit leerdoel, maar ook andere leerdoelen tot stand te brengen.

Zo hebben we hieraan gewerkt

In 2019 heeft de themagroep onderwijskwaliteit de interne structuur in kaart gebracht en geëvalueerd. In 2020 wordt een voorstel gedaan om bestaande netwerkstructuur te versterken en waar mogelijk uit te breiden.

Doel

De interne auditstructuur wordt herzien (en gekoppeld aan een structuur van lerende netwerken binnen de organisatie).

Zo hebben we hieraan gewerkt

In 2019 is een planning gemaakt om te komen tot een interne auditstructuur. In 2020 wordt een pilot uitgevoerd met een audit, met als doel in schooljaar 2020-2021 te komen tot beleid rondom interne audits.

Doel

Wij onderzoeken de mogelijkheden om meer academisch opgeleide leerkrachten mee te laten bouwen aan onze onderwijskwaliteit. Hiermee willen we zowel meer gelegenheid bieden aan leerkrachten om een academische scholing te volgen, als leerkrachten met een academische achtergrond aantrekken.

Zo hebben we hieraan gewerkt

In de werving en selectie en de professionalisering van leerkrachten is hier aandacht aan besteed. Een aantal leerkrachten is in 2019 met een academische opleiding gestart.

Doel

Scholen ontwikkelen zich verder tot integrale kindcentra (IKC) en doen dit vanuit de uitgangspunten zoals we deze als PCBO Apeldoorn hebben gedefinieerd in de voorafgaande beleidsperiode.

Zo hebben we hieraan gewerkt

In 2019 is de kopgroep IKC overgegaan in de themagroep IKC. Het beleid ten aanzien van IKC-vorming is gedeeltelijk herzien en geactualiseerd. Hiermee krijgt de groep in plaats van een adviserende rol een meer beleidsmatige rol. In 2019 is ook gewerkt aan het uitwerken van het handboek IKC. Daarnaast hebben we op veertien PCBO-scholen langdurige contracten afgesloten met verschillende kinderopvangorganisaties om de verdere ontwikkeling naar IKC's mede vorm te geven.

Doel

We volgen de ontwikkelingen van curriculum.nu en geven deze daar waar mogelijk een plek binnen het curriculum van onze scholen.

Zo hebben we hieraan gewerkt

Alle scholen hebben of werken aan een ICT-plan waarin uitgewerkt staat op welke wijze zij uitvoering willen geven aan het werken met ICT-hulpmiddelen die het onderwijs en de leerlingen ondersteunen. Zij maken hierbij gebruik van het vier in balans model van Kennisnet. Hiermee wordt toekomstbestending onderwijs vormgegeven.

Doelen voor alle PCBO-scholen onderwijskwaliteit

Doel

De basiskwaliteit is of komt op orde.

Zo hebben we hieraan gewerkt

In 2019 heeft het Samenwerkingsverband de definitie van de basiskwaliteit herzien. In Werken met Kwaliteit (WMK) zijn de aspecten van de basiskwaliteit opgenomen als een kwaliteitskaart. Dit betekent dat scholen de basiskwaliteit actief ontwikkelen en daarover middels de kwaliteitskaart periodiek met de Raad van Bestuur de dialoog voeren.

**Presentatie nieuw gebouw:
PCBO De Bouwhof en
PCBO De Touwladder gaan
samen verder in een nieuw
gebouw in Ughelen.**

Doel

Iedere school heeft een meerjarenschoolplan waar niet alleen de doelen staan beschreven, maar ook de weg ernaartoe.

Zo hebben we hieraan gewerkt

In 2019 heeft iedere school een schoolplan geschreven met behulp van het instrument 'mijn schoolplan'. Hierin staan de doelen voor de komende vier jaren beschreven. In de jaarplannen staat beschreven op welke wijze de scholen de doelen behalen.

Doel

Het pedagogisch-didactisch leerklimaat is, net als sociale veiligheid, continu punt van evaluatie en verbetering. Handelingsgericht werken kan daarbij een behulpzaam kader scheppen (meerjaren schoolplan).

Zo hebben we hieraan gewerkt

Op elke PCBO-school wordt aan deze doelen gewerkt. Het handelingsgericht werken en de zorgstructuur is onderdeel van de schoolplannen.

Doel

Het werken aan opbrengsten wordt verrijkt met kennis van referentieniveaus (meerjaren schoolplan).

Zo hebben we hieraan gewerkt

Dit wordt op elke PCBO-school afzonderlijk opgepakt. In 2020 willen we ook bovenschols investeren in de kennis over en het vaardigheid opdoen in het werken met referentieniveaus en leerlijnen. Dit zorgt voor een afnemende afhankelijkheid van leraren van methodes en meer inzicht in het bereiken van onderwijsdoelen door de school heen.

Doel

Kinderen krijgen de kans eigenaar te worden van hun leerproces, in ieder schoolconcept, samen met ouders (meerjaren schoolplan).

Zo hebben we hieraan gewerkt

Dit wordt op elke PCBO-school opgepakt. Elk schoolplan beschrijft op welke wijze scholen werken aan het eigenaarschap van kinderen op hun eigen leerproces.

Doel

Differentiatie van aanbod in de klas neemt toe, ondersteund door vernieuwde ICT visies (meerjaren schoolplan).

Zo hebben we hieraan gewerkt

Dit wordt op elke PCBO-school opgepakt. Elk schoolplan beschrijft op welke wijze scholen werken aan differentiatie van aanbod in de klas en hoe ICT daarbij ondersteunt.

Doel

Eigentijds onderwijs dat kinderen klaar maakt voor het burgerschap in de 21e eeuw, is de ontwikkelrichting van elk meerjaren schoolplan.

Zo hebben we hieraan gewerkt

Dit wordt op elke PCBO-school opgepakt. Elk schoolplan beschrijft op welke wijze scholen werken aan burgerschap in de 21e eeuw.

Doel

Kinderen worden ondersteund in hun ontwikkeling om vaardigheden, een houding en een levensbeschouwing aan te leren die hun tot actieve, hoopvolle en verantwoordelijke burgers maakt.

**Vijf van onze scholen
ontvangen subsidie voor de
aanleg van een nieuw, groen,
avontuurlijk schoolplein.**

Zo hebben we hieraan gewerkt

Op bestuursniveau is de themagroep Identiteit gestart met het beschrijven van een visie op identiteit.

Doel

Kinderen leren de 21e eeuwse vaardigheden zoals deze in het meerjarenschoolplan staan.

Zo hebben we hier aan gewerkt

Dit wordt op elke PCBO-school opgepakt. Elk schoolplan beschrijft op welke wijze scholen werken aan het aanleren van 21e eeuwse vaardigheden.

Doel

Kinderen zijn [steeds meer] eigenaar van hun leerproces in alle moderne vormen van onderwijs en worden gestimuleerd om een groei mindset te ontwikkelen.

Zo hebben we hieraan gewerkt

Dit wordt op elke PCBO-school opgepakt. Elk schoolplan beschrijft op welke wijze scholen werken aan het bereiken van dit doel.

Doel

We meten de tevredenheid van ouders, medewerkers en kinderen continu.

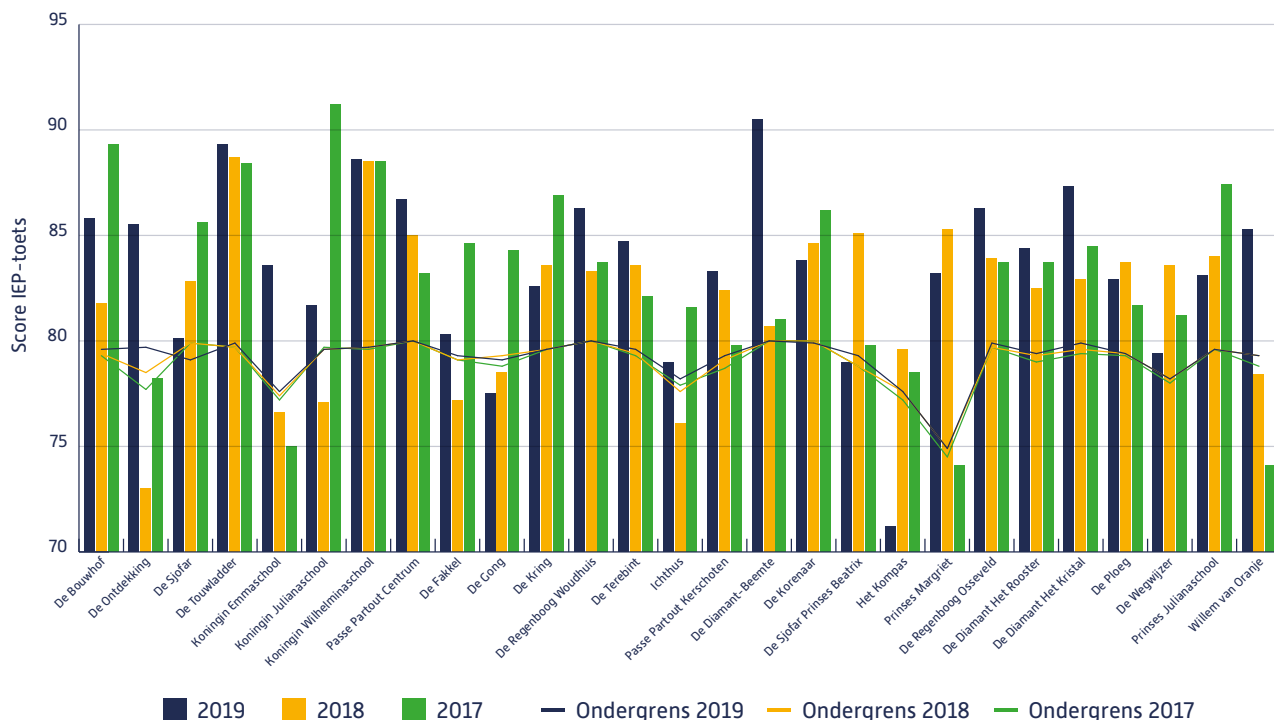
Zo hebben we hieraan gewerkt

We meten de tevredenheid van ouders, medewerkers en kinderen volgens een vooraf vastgestelde planning. In 2019 is de tevredenheid gemeten in het kader van het te ontwikkelen schoolplan. Op schoolniveau zijn acties ondernomen naar aanleiding van de resultaten uit deze tevredenheidsmeting. Hierbij kan gedacht worden aan het investeren in educatief partnerschap met ouders door specifieke bijeenkomsten met ouders te plannen of het instellen van een leerlingenraad om meer input van leerlingen te krijgen in het onderwijsleerproces.

Onderwijsopbrengsten

Onze scholen brengen jaarlijks de opbrengsten van het leren van kinderen in de brede zin in kaart. De scholen delen deze opbrengsten met ouders en andere stakeholders. In dit bestuursverslag rapporteren we over de eindopbrengsten en dan nog specifiek over de resultaten op de jaarlijkse eindtoets. Bij PCBO Apeldoorn gebruiken alle scholen de IEP-toets www.bureau-ice.nl/basisonderwijs/iep-eindtoets/. De resultaten op deze eindtoets waren in 2019 als volgt (en vergeleken met 2017 en 2018)

Meerjaren overzicht

Toelichting

In de grafiek zie je de resultaten van de IEP-eindtoets van de afgelopen drie jaren. De staven geven de score aan per school over de afgelopen drie schooljaren. Daarnaast is de ondergrens van de inspectie voor 2017, 2018 en 2019 aangegeven.

Opvallend in 2019

16 PCBO-scholen hebben een score gehaald boven de bovengrens. Vier scholen boven het landelijk gemiddelde, vier scholen onder het landelijk gemiddelde en drie scholen onder de ondergrens. Het bestuursgemiddelde ligt ruim boven het landelijk gemiddelde. Dit geldt voor het totaalresultaat en voor alle vakgebieden. Taalverzorging is op vijf scholen aandachtspunt, lezen op zeven scholen en rekenen op tien scholen. Op vier scholen zijn alle drie de vakgebieden aandachtspunt. Deze scholen zijn in 2019 bezocht door medewerkers van de Afdeling Onderwijs en Kwaliteit van PCBO Apeldoorn om het plan van aanpak te bespreken.

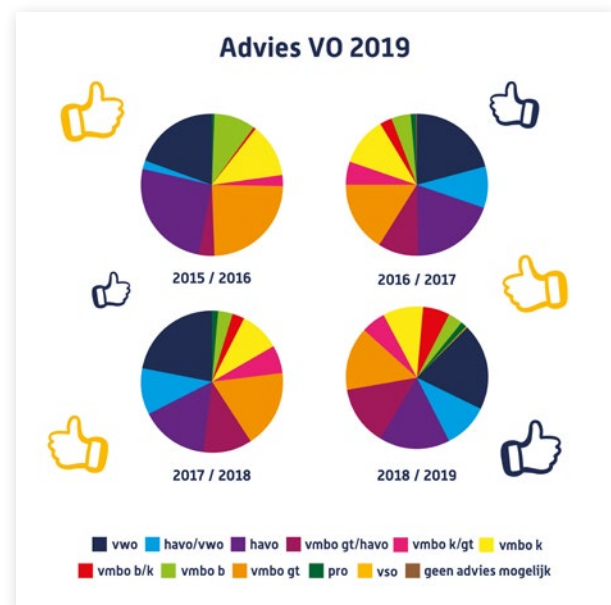
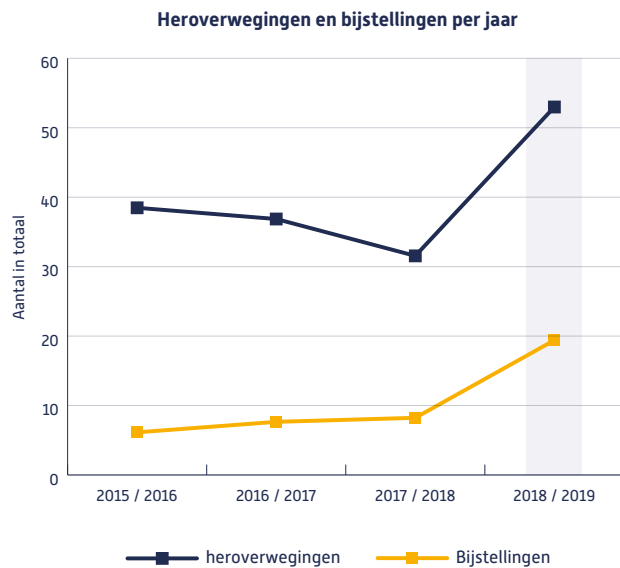
Referentieniveaus

Voor het onderwijs zijn doelen geformuleerd voor wat een leerling moet kunnen aan het einde van een schoolperiode. Deze doelen zijn vastgelegd in het referentiekader en worden referentieniveaus genoemd. Voor het basisonderwijs geldt het referentieniveau 1F (fundamenteel niveau), het basisniveau die zoveel mogelijk leerlingen moeten beheersen en het niveau 1S voor leerlingen die meer aankunnen. Alle scholen, met uitzondering van één school, behalen een referentieniveau boven de signaleringswaarde 1F. Op de school waar het referentieniveau onder de signaleringswaarde is gezakt heeft de directeur een plan van aanpak opgesteld. Met betrekking tot het 1S/2F-niveau behalen 26 van de 27 scholen een referentieniveau boven de signaleringswaarde. De school die deze score niet heeft gehaald, is een school met een zeer kleine groep leerlingen (<10). Hierdoor is deze score minder betrouwbaar. Voor de onderwijsresultaten op schoolniveau verwijzen we je naar www.scholenopdekaart.nl.

Uitleg referentieniveaus

1F is het fundamenteel niveau. Dit is het basisniveau. Alle leerlingen moeten dit niveau minimaal beheersen om een VMBO-opleiding, richting basisberoepsgericht en kaderberoepsgericht, te kunnen doen. 1S/2F is het streefniveau. Leerlingen die VMBO, richting theoretisch, of HAVO/VWO gaan doen, hebben dit niveau nodig.

De eindtoetsresultaten waren in 2019 positief. Dit heeft bij een groot aantal leerlingen (53%) geleid tot een heroverweging van het advies (het toetsresultaat was hoger dan het oorspronkelijke advies). Bij 19% van de leerlingen heeft dit geleid tot een bijstelling van het advies. Gezien de grote stijging in het aantal heroverwegingen en bijstellingen van het advies, evalueren we in 2020 de schooladviezen.

School-in-school succes. Koen en Luuk volgen speciaal onderwijs bij Kentalis, gewoon in eigen buurt bij PCBO De Regenboog Osseveld.

Oudertevredenheid

In onderstaand overzicht staan de resultaten van het oudertevredenheidsonderzoek uit ons kwaliteitszorginstrument, uitgezet in het voorjaar van 2019. PCBO Apeldoorn scoort als organisatie een 3,28 op een schaal van 1 tot 5. Daarbij is een score vanaf 3 voldoende. Dat betekent voldoende. De respons op de vragenlijst was 53%: 2084 van de 3910 respondenten heeft de vragenlijst ingevuld. Het responspercentage is goed. De vragenlijst werd door veel respondenten ingevuld. Daardoor krijgt de organisatie een heel goed beeld van haar kwaliteit.

Ouders blijken kritisch over de veiligheid op de scholen. De vraag: 'ik vind dat de leraren effectief optreden als kinderen gepest worden' scoort, over de hele stichting genomen gemiddeld onder de norm. Datzelfde geldt voor de informatievoorziening vanuit de scholen. De vraag: 'ik vind dat de school mij voldoende informeert over de ontwikkeling van mijn kind' scoort onder de norm [gemiddelde is kleiner dan 3]. Op de scholen waar een significant deel van de ouders zich kritisch hebben geuit ten aanzien van de plannen op deze onderdelen is nader overleg gevoerd met bijvoorbeeld de medezeggenschapsraad en zijn de plannen zo nodig aangepast of anderszins maatregelen genomen. Dit is dan opgenomen in het schoolplan.

Uitslagen m.b.t. de verschillende beleidsterreinen

Beleidssterrein	GSES	GSOS	+/-	DEV	
Kwaliteit	3,39	3,45	-0,05	0,62	
Schoolklimaat	3,21	3,35	-0,13	0,69	
Veiligheid	3,17	3,27	-0,10	0,79	
Welbevinden	3,45	3,49	-0,04	0,65	
Pedagogisch handelen	3,50	3,58	-0,08	0,63	
Lesgeven	3,34	3,43	-0,09	0,65	
Ondersteuning leerlingen	3,17	3,27	-0,10	0,74	
Informatie	3,00	3,08	-0,05	0,79	

Legenda: *Beleidssterrein:* het beleidssterrein waarover de vragen zijn gesteld. *GSES:* De gemiddelde score van het bestuur. *GSOS:* de gemiddelde score van andere scholen. *+/-:* Het verschil tussen GSES en GSOS. *DEV:* de standaardafwijking.

Leerlingtevredenheid

In onderstaand overzicht staan de resultaten van het leerlingtevredenheidsonderzoek vanuit ons kwaliteitszorgsysteem, uitgezet in het voorjaar van 2019. Als organisatie scoort PCBO Apeldoorn een 3,43 [schaal 1-5]. Daarmee scoort de organisatie ruim voldoende. De respons op de vragenlijst was 89%: 2582 van de 2895 respondenten heeft de vragenlijst ingevuld. Het responspercentage is uitstekend. Daardoor geven de uitslagen een betrouwbaar beeld van de mening van onze leerlingen.

Uitslagen m.b.t. de verschillende beleidsterreinen

Beleidssterrein	GSES	GSOS	+/-	DEV	
Kwaliteit	3,54	3,58	-0,04	0,59	
Schoolklimaat	3,30	3,37	-0,08	0,70	
Veiligheid	3,34	3,38	-0,04	0,79	
Welbevinden	3,29	3,20	-0,09	0,80	
Pedagogisch handelen	3,64	3,68	-0,04	0,60	
Lesgeven	3,62	3,65	-0,02	0,57	
Ondersteuning leerlingen	3,47	3,50	-0,03	0,66	
Informatie	3,18	3,21	-0,03	0,78	

Legenda: *Beleidssterrein:* het beleidssterrein waarover de vragen zijn gesteld. *GSES:* De gemiddelde score van het bestuur. *GSOS:* de gemiddelde score van andere scholen. *+/-:* Het verschil tussen GSES en GSOS. *DEV:* de standaardafwijking.

We deden mee met de Drakenbootrace.
Mooi om elkaar te ontmoeten, plezier
te hebben samen en ons te laten zien in
Apeldoorn. #topwerkgever

Inspectie

In 2019 zijn er meerdere inspectiebezoeken geweest als follow-up van het bestuurlijk onderzoek. De rode draad door de onderzoeken heen is, dat PCBO voldoende soort op kwaliteitszorg, een goede kwaliteitscultuur heeft en voldoende scoort op verantwoording en dialoog met de samenleving. Daarnaast is geconstateerd dat het bestuur voldoet aan de eisen voor financiële continuïteit, doelmatigheid en rechtmatigheid.

Uitleg van de inspectie

Wat gaat goed?

Het bestuur en de scholen hebben in voldoende mate zicht op de kwaliteit van het onderwijs. Ook stuurt het bestuur op verdere kwaliteitsverbetering van het onderwijs op de scholen. Het bestuur opereert integer en werkt goed aan de professionaliteit van haar personeel. Het bestuur voorziet in tijdige en volledige informatie voor De Raad van Toezicht en de Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad. Zij zijn een kritische gesprekspartner voor de ontwikkelingen binnen de stichting. Tot slot is het bestuur financieel gezond. Het bestuur weet hoeveel geld het nu en in de toekomst nodig heeft voor het geven van goed onderwijs.

Wat moet beter?

In dit onderzoek zijn geen zaken aangetroffen die beter moeten.

Wat kan beter?

Hier sluit de inspectie aan bij de stappen die het bestuur aan het zetten is. Het bestuur is bezig om ervoor te zorgen dat scholen op een eenduidige manier zicht krijgen op hun onderwijskwaliteit. Ook zijn in het nieuwe bestuursplan doelen voor de scholen afgesproken. De scholen gaan die doelen vertalen in hun schoolplannen en leggen daarover dan verantwoording af.

Inspectiebezoek

In 2019 bezocht de inspectie 5 scholen met positieve resultaten. Al de onderzochte scholen scoorden voldoende of goed op zaken als:

- Onderwijsproces: zicht op de ontwikkeling en didactisch handelen.
- Schoolklimaat: veiligheid en pedagogisch klimaat.
- Kwaliteitszorg en ambities.
- Onderwijsresultaten.

Ook de Raad van Bestuur werd onderzocht als het gaat over de aansturing van de organisatie. De conclusies van de onderwijsinspectie waren o.a.:

- Volgende zicht op kwaliteit van het onderwijs.
- Stuurt op verdere kwaliteitsverbetering.
- Voorziet tijdig en volledig in informatie voor RvT en GMR.
- Werkt goed aan professionaliteit van personeel.
- Kritisch gesprekspartnerschap.
- Financieel gezond.
- Opereert integer.

Zie voor een volledige versie van het inspectierapport deze link:

 https://www.pcboapeldoorn.nl/media/1632/pcbo-apeldoorn_definitief-rapport-inspectie-incl-bestuurlijke-reactie.pdf

(Bestuurlijke) Visitatie

De PO-Raad roept haar leden op een vrijwillige bestuurlijke visitatie door andere leden te ondergaan. PCBO Apeldoorn heeft gehoor gegeven aan deze oproep en heeft in 2019 gewerkt aan een zelfevaluatie ter voorbereiding op een bestuurlijke visitatie in 2020. Er zijn hiervoor diverse bijeenkomsten van de PO-Raad bezocht, waarin met feedback van andere leden de eigen zelfevaluatie steeds verder werd aangescherpt.

In 8 jaar geven we leerlingen minimaal 7.520 uur les.

3.530 uur in de onderbouw,
3.760 uur in de bovenbouw.
De overige **240 uur** mogen scholen zelf verdelen.

Dit jaar belichtten we al onze onderwijsvormen: Dalton, Jenaplan, OGO, EGO, PGO, etc. Wat een diverse, mooie club aan scholen!

Passend onderwijs

In de beleidsperiode 2019-2023 geven we bij PCBO Apeldoorn passend onderwijs steeds verder vorm. In 2019 hebben we de volgende zaken gedaan om passend onderwijs te realiseren:

Middelen vanuit de lumpsum uitgegeven om de doelen voor passend onderwijs te bereiken:

Betrokkenheid Onderwijskwaliteit

De staffunctionaris Onderwijskwaliteit heeft, in het kader van de uitvoering van de zorgplicht, een belangrijke rol. Zij is in een vroegtijdig stadium betrokken bij leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften, waarbij sprake is van een bao-bao verwijzing of een verwijzing vanuit het s(b)o naar het regulier basisonderwijs. Door deze betrokkenheid krijgen deze leerlingen wanneer dat nodig is sneller een passende plek. Hierbij is sprake van een nauwe samenwerking met het Samenwerkingsverband en de zorgplichtcoördinatoren van de twee andere grote besturen van Apeldoorn.

Educatief partnerschap

Op schoolniveau is in 2019 gewerkt aan het educatief partnerschap rondom passend onderwijs. Het doel van PCBO Apeldoorn is dat alle scholen ouders actief betrekken bij de onderwijskundige en persoonlijke ontwikkeling van hun kind.

Lichte ondersteuning

In 2019 is beleid voorbereid om de lichte ondersteuning op een andere wijze in te zetten, waardoor het mogelijk wordt meer preventief te handelen. Hiermee willen we de basisondersteuning versterken en de verschuiving maken van curatief naar preventief handelen. Het voorstel is inmiddels vastgesteld en wordt geïmplementeerd.

Schoolondersteuningsprofiel

Alle scholen hebben kritisch gekeken naar hun eigen schoolondersteuningsprofiel en deze waar nodig aangescherpt, zodat duidelijker wordt wat scholen kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte wel en niet kan bieden.

Middelen vanuit het Samenwerkingsverband uitgegeven om de doelen voor passend onderwijs te bereiken:

Inzet extra Interne begeleiding

Iedere school krijgt een extra toevoeging aan de formatie om interne begeleiding meer en beter te kunnen inzetten. Op deze manier willen we onze zorgstructuur versterken. In 2019 is op enkele scholen al gebruik gemaakt van deze extra formatie.

Plusprogramma, plusklassen, pluscoördinator

In 2019 hebben er een aantal bovenschoolse plusklassen gedraaid binnen PCBO Apeldoorn. Deze plusklassen zijn bedoeld voor (hoog)begaafde leerlingen uit groep 5 t/m 8, waarbij de ontwikkeling op één of meer gebieden niet harmonieus verloopt. De school ervaart in de begeleiding van deze leerlingen een handelingsverlegenheid. Deze leerlingen komen één ochtend per week naar de bovenschoolse plusklas op PCBO De Regenboog-Osseveld. In de plusklas wordt gewerkt aan een aantal specifieke doelen die belangrijk zijn in het leren en de ontwikkeling van deze leerlingen. In schooljaar 2018-2019 bleek dat twee plusgroepen onvoldoende was om alle kinderen te kunnen plaatsen. Dit maakt dat in schooljaar 2019-2020 een derde plusgroep is gestart.

Inzet lichte ondersteuning in de wijk, (lichte interventies) personeel en materieel

PCBO werkt in schooljaar 2018-2019 volgens een wijkstructuur (scholen uit dezelfde wijk werken met elkaar samen). De middelen zijn verdeeld in de wijk, waar de budgethouder verantwoordelijk is voor de financiële middelen. De middelen worden op schoolniveau ingezet ten behoeve van preventieve en licht curatieve interventies op individueel leerlingniveau en voor groepjes leerlingen. Het is aan de wijken zelf hoe de middelen ingezet worden. Aan het einde van het schooljaar zijn deze interventies op schoolniveau geëvalueerd en wordt op basis van die evaluatie bepaald of de interventie moet worden voortgezet.

Ook in de zomer zitten we niet stil. PCBO Emmaschool, PCBO De Regenboog Woudhuis en PCBO De Terebint werden opgeknapt: zo houden we het veilig en goed onderhouden.

Inzet HR met als doel lichte (LO) en extra (EO+) ondersteuningsmiddelen te herstructureren

Deze actie is ingezet om het contractbeheer met externen (die de lichte ondersteuning uitvoeren) efficiënter te laten verlopen, zodat lichte ondersteuning efficiënter kan worden ingezet. LO en EO+ wordt – door het tijdelijke karakter van de middelen – voornamelijk uitgevoerd door ZZP-ers. Omdat er een sterke toename is geweest in de omvang van deze groep en dus het aantal ZZP-ers, vroeg dit om het structureren en standaardiseren van de afspraken en overeenkomsten. De afdeling HR heeft hier in 2019 uitvoering aan gegeven.

Workshops passend onderwijs voor leerkrachten

Deze workshops verbeteren de professionele skills van medewerkers als het gaat om diagnostiserend/onderzoekend handelen in de klas (en in vervolg daarop dat het niveau van schoolteams in het algemeen verbetert op dit vlak). Het verhogen van professionele kwaliteiten van onze medewerkers draagt uiteindelijk bij aan hogere sociale, emotionele, motivationele en cognitieve resultaten bij leerlingen. Deze doelen sluiten aan bij de doelen uit het strategisch meerjarenbeleidsplan. Leerkrachten konden/kunnen de volgende workshops volgen:

- Beleven doet begrijpen (begrijpend lezen).
- Eigenaarschap bij leerlingen.
- Groepsplannen, dat kan anders.
- ICT voor het jonge kind.
- Kinderen met succes leren spellen.
- Klassenmanagement in een krachtige leeromgeving.
- Op jou kan ik rekenen! (rekendidactiek).

De keuze van de workshops is gebaseerd op een inventarisatie naar behoeften en de resultatenanalyse 2017-2018.

Kanjertraining B en C

In 2019 hebben we verder gewerkt aan het certificeren van onze medewerkers voor de Kanjertraining. Een training die pesten op school tegen moet gaan en goed gedrag moet bevorderen.

Onderwijs en kwaliteitsontwikkeling

In 2019 is een traject gestart rondom het invoeren van WMK en mijn schoolplan. Hierbij is expertise ingehuurd van Cees Bos, de ontwikkelaar van deze systematiek. Hij adviseert ons bij het verder ontwikkelen van de kwaliteitszorg.

IB-netwerk: interne begeleiders samen en van elkaar laten leren

In 2019 hebben we verder ingezet op het professionaliseren van onze interne begeleiding. Hiervoor is het IB-netwerk binnen PCBO actief. In 2019 zijn de volgende onderwerpen aan bod gekomen:

- het leren van leerlingen.
- de toekomst van intern begeleiders.
- passend onderwijs.
- rekenen.
- talent.
- samenwerking met ketenpartners.

Het nieuwe schooljaar is van start. Om stil te staan bij het nieuwe jaar gingen al onze PCBO-scholen los van elkaar, maar toch gezamenlijk aan de slag met het thema **Op Reis**. Middels een filmpje en Abe de verhalenverteller bijvoorbeeld.

2.2 Personeel & Professionalisering

Onze afdeling HR speelt een onmisbare rol wanneer het gaat om het verwezelijken van onze ambitie tot topwerkgever, als bij het regelen van alle personeelsrelateerde zaken binnen onze organisatie. Onze mensen maken immers onze missie mogelijk.

Strategisch personeelsbeleid

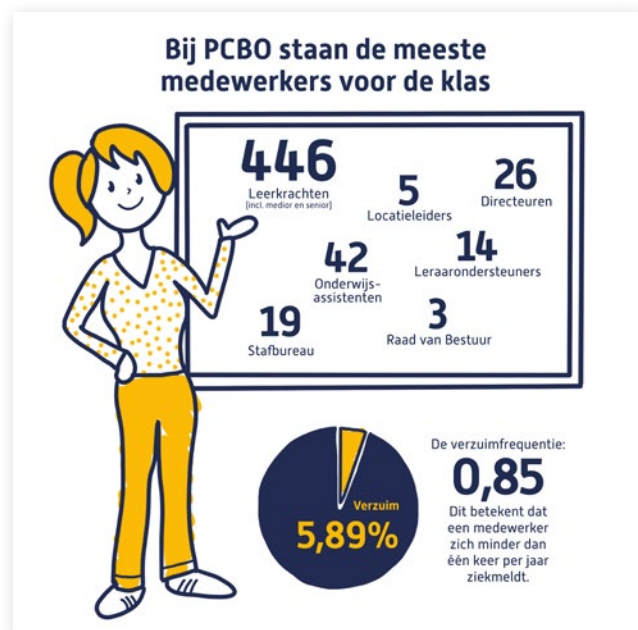
In ons strategisch beleidsplan zetten we in op topwerkgeverschap. Dat is voor ons niet zomaar een begrip. Wij willen een topwerkgever zijn die de medewerker kent en ziet. Wij hebben oog voor de ontwikkeling die hij of zij doorloopt. In het strategisch beleidsplan zijn op dit terrein doelen geformuleerd op bovenschools niveau en op schoolniveau. Deze doelen volgen respectievelijk de doelen op het terrein van Onderwijs & Kwaliteit (onderwijs passend en persoonlijk) in het strategisch beleidsplan en de onderwijsdoelen in het schoolplan van de individuele school. De onderwijsdoelen in het schoolplan van elke school hebben een directe relatie met de doelen uit het strategisch beleidsplan. Binnen de kaders van het overstijgende PCBO beleid kunnen scholen eigen keuzes maken en accenten leggen.

Aan het begin van elke schoolplanperiode (in 2019 wederom) bespreken de schooldirecteuren hun schoolplan, waaronder het personeelsbeleid, met de Raad van Bestuur en de staf. Jaarlijks maken de directeuren vanuit hun schoolplan een jaarplan. Tijdens de bezoeken van de Raad van Bestuur aan de scholen (elke zes weken) wordt de voortgang van het jaarplan besproken. Daarnaast hebben medewerkers van de afdeling HR periodiek gesprekken met de directeuren over specifieke thema's op het terrein van personeel(sbeleid), bijvoorbeeld naar aanleiding van managementinformatie en tevredenheidsonderzoeken. In deze overleggen wordt het personeelsbeleid voortdurend geëvalueerd en zo nodig bijgesteld binnen de vastgestelde kaders. Jaarlijks evalueert de Raad van Bestuur het personeelsbeleid in het bestuursverslag. Eerder in dit document is daaraan aandacht besteed.

In het jaarplan worden de nodige aanpassingen doorgevoerd. De schooldirecteuren voeren met hun leerkrachten de dialoog over het (strategisch) personeelsbeleid, veelal binnen de gesprekkencyclus. In 2019 is een nieuwe gesprekkencyclus ontwikkeld op basis van waarderende gespreksvoering. Deze wordt in 2020 geïmplementeerd. Hiermee wordt ook direct invulling gegeven aan het strategische personeelsbeleid. Daarnaast vinden er – naast de gebruikelijke gesprekken tussen de Raad van Bestuur en de GMR – met regelmaat gesprekken plaats tussen de personeelsgeleding van de GMR en de afdeling HR.

Uitwerking van het personeelsbeleid

Zoals aangegeven streven we er naar topwerkgever te zijn. Daarnaast geloven we dat leerlingen alleen alles in zichzelf naar boven kunnen halen als zij les krijgen van bevlogen, professionele onderwijsprofessionals. Veel aandacht voor personeel en professionalisering leidt, zoals ook al eerder genoemd, tot hogere onderwijskwaliteit en werkplezier.

Daarom hebben we in 2019 op de volgende manier geïnvesteerd in onze collega's:

School specifieke trainingen (OP/ OOP)

Elke school heeft vanuit haar jaarplan doelen geformuleerd die ze willen behalen. Voor een aantal doelen was scholing gewenst of zelf noodzakelijk. Denk aan training of scholing op gebied van Montessorionderwijs (voor onze montessori leerkrachten), communicatie met ouders, Ontwikkelingsgericht onderwijs (voor onze leerkrachten die daar al mee werken of scholen die daar mee aan de slag willen) en het werken met verbeterborden om zo schoolontwikkeling een frequent terugkerend thema te maken binnen de school.

Gespreksvaardigheden (schoolleiders)

In 2019 hebben we gewerkt aan een nieuwe gesprekkencyclus met als basis appreciative inquiry. Directeuren hebben in 2019 een start gemaakt met het leren stellen van vragen op een positief waarderende manier zodat zij in de praktijk goede invulling kunnen geven aan deze cyclus. In 2020 gaan we hier verder mee aan de slag. Vaardigheden opdoen met betrekking tot dit onderwerp vraagt vooral om herhaling, veel oefenen en uitwisseling met collega's.

Professionele cultuur (schoolleiders)

We zien dat we meer kunnen halen uit onze samenwerking tussen scholen binnen PCBO Apeldoorn en geven dit in 2019 meer gerichte tijd en aandacht. Naast het geven van feedback en aandacht voor onze persoonlijke ontwikkeling vinden we het juist belangrijk om ook te werken aan onze samenwerking als team. We hebben hier een aantal mooie stappen in gezet in 2019 door gebruik te maken van de methodiek ME+U (al eerder uitgelegd in dit verslag) en door inspiratie op te doen via de Academie voor organisatiecultuur, Daniëlle Braun. In 2019 is hiermee gestart en we geven het de komende jaren verder vorm.

WMK (schoolleiders en intern begeleiders)

In 2019 zijn goede stappen gezet om de kwaliteit van ons onderwijs op een gedegen en gestructureerde manier in kaart te brengen. Er is nu een duidelijk beeld van de sterke en verbeterpunten van een school. Om dit in beeld te krijgen is gekozen voor het instrument WMK en mijn schoolplan. Om hiermee te kunnen werken hebben onze collega's die hierover gaan diverse bijeenkomsten bijgewoond om het systeem te leren kennen en gebruiken. In 2020 worden verdere stappen gezet om het systeem volledig te kunnen toepassen en gebruiken om de kwaliteit volledig conform het toezichtskader van de inspectie in beeld te hebben en houden.

BHV (OP/ OOP)

Veiligheid is een belangrijk onderwerp binnen PCBO Apeldoorn. We zorgen nauwlettend voor voldoende geschoolde medewerkers op gebied van BHV en bieden iedereen ook deze cursus aan om het aantal gekwalificeerde BHV-ers per school op peil te houden.

Collectieve trainingen (gericht op de zaakvakken en Kanjertraining) op basis van vrijwillige inschrijving (OP/OOP)

Gedurende het hele schooljaar bieden we diverse collectieve trainingen en workshops aan ter versterking van de vaardigheden op diverse terreinen. De verschillende thema's zijn al eerder in dit verslag benoemd.

ICT (OP/OOP)

ICT heeft een belangrijke plek binnen het onderwijs en ons werk van alledag. Dit zie je terug in de ICT-plannen per school. In deze ICT-plannen is nauwlettend aandacht voor de ICT-vaardigheden van onze medewerkers. Ontwikkelingen gaan snel en de diversiteit in leeftijden en achtergronden van medewerkers maken ICT een lastig onderwerp om in te generaliseren. Een deel van ons personeel ziet ICT als een vanzelfsprekend onderdeel van hun onderwijs en pikken het snel op. Anderen vinden dit lastiger en ontwikkelen hun ICT-vaardigheden in een langzamer tempo. Wel willen we dat elke collega ICT als ondersteunend en vanzelfsprekend onderdeel integreert in hun werkzaamheden en onderwijs. Om die reden biedt PCBO Apeldoorn vanuit eigen kennis en expertise en trainingen aan door wijk-ICT'ers (collega's die ICT in hun portefeuille hebben). Wijk-ICT'ers ondersteunen scholen bij het implementeren van hardware en software binnen de school en didactiek die daarbij hoort. Zij begeleiden ook bezoeken aan I-Space, ons ICT-lokaal waar leerkrachten en groepen kinderen kennis kunnen maken met de nieuwste onderwijsontwikkelingen op gebied van ICT.

**PC Daltonschool Ichthus en
PCBO Het Kompas waren jarig: 47 en
50 jaar. Dat was wel een feestje waard!
PCBO Het Kompas introduceerde de naamdag
van de school en bij PC Daltonschool Ichthus
was het een week lang feest.**

Functiegerichte opleidingen (OP/ schoolleiders)

We merken dat het steeds lastiger wordt om de functies van schoolleiders en intern begeleiders goed in te vullen. Om deze reden stimuleert en bekostigt PCBO Apeldoorn deze opleidingen om de drempel van kosten voor een opleiding weg te nemen. De praktijk wijst uit dat een functie van schoolleider maar mondjesmaat geambieerd wordt. De praktijk laat ons ook zien dat medewerkers de eindverantwoordelijkheid niet willen dragen en liever een middenmanagementfunctie bekleden, denk aan bijvoorbeeld de functie locatieleider. Of gewoon de voorkeur geven aan het direct geven van onderwijs. Het krijgen van intern begeleiders blijft lastig en een punt van aandacht. In 2020 besteden we hier meer aandacht aan door de inhoud, rol en taak van de intern begeleider duidelijker te maken. En we bedenken activiteiten voor aantrekkelijker maken en stimuleren van collega's voor deze functie.

Maatregelen ter voorkoming van werkloosheidskosten in de toekomst

Tot op heden hebben we een terugloop van het aantal leerlingen en het effect daarvan op formatie heeft nog niet geleid tot gedwongen ontslagen. We kunnen door het overplaatsen van collega's naar een andere PCBO-school gedwongen ontslagen voorkomen. Dat is ook de kracht van ons samenwerken met 27 scholen. Gezien de krappe arbeidsmarkt verwachten we ook niet dat ontslag, door terugloop van leerlingen waardoor terugloop in de bekostiging/formatie, aan de orde is. We verwachten juist meer vacatures dan personeel. Ontslagen die voortkomen uit het niet goed functioneren van collega's, overbelasting of verschillen van inzicht, proberen we natuurlijk te allen tijde te voorkomen. We zetten in een vroegtijdig stadium in op goede hulp en begeleiding (denk bijvoorbeeld aan onze professionaliseringscoach voor jonge leerkrachten) en wanneer nodig co-teaching, coaching- en loopbaantrajecten. We doen er alles aan om onze collega's te behouden en investeren hier proactief in. Denk aan onze ambitie topwerkgever te zijn, goede wervingscampagnes en activiteiten die 'trots op de organisatie' bij collega's aanwakken.

Aanpak werkdruk

Het onderwerp werkdruk is een gespreksonderwerp op alle PCBO-scholen en in het gehele basisonderwijs. We zijn jaarlijks, tijdens de bespreking van het werkverdelingsplan, waar het werkdruk en besteding van de middelen onderdeel van uitmaken, hierover met elkaar in gesprek. Het team bepaalt, in overleg met hun leidinggevende, op welke wijze de middelen het beste kunnen worden ingezet en wanneer het effect voor het team het grootst kan zijn. Binnen PCBO zien we dat bij het verlichten van werkdruk meestal wordt ingezet op extra personeel. Veel scholen kozen voor de inzet van een onderwijsassistent of een leraarondersteuner. Sommige scholen kozen voor het inzetten van specifieke expertise zoals bewegingsonderwijs, dans of muziek. In een aantal gevallen zien we dat scholen kiezen voor een extra inzet op ICT-hulpmiddelen of inzetten op het aanleren van specifieke vaardigheden. Naast de inzet van de financiële middelen voor werkdruk is er door scholen ook gekeken naar de besteding van ieders uren en de taken die binnen een school gedaan worden. We houden de taken (wie doet wat en waar zijn we wel/niet van) opnieuw tegen het licht om zo te bepalen of we nog de goede dingen doen.

Voor de inzet van de extra middelen is de voorgeschreven procedure gevolgd. Met de voorgestelde bestedingsplannen heeft iedere P-MR van de scholen ingestemd. In het boekjaar 2019 was de inzet van de extra werkdrukmiddelen als volgt:

Bestedingscategorie	Besteed bedrag in 2019
Personeel	€ 1.071.500
Materieel	€ 9.300
Professionalisering	€ 8.500
Overig	€ 25.700
Totaal	€ 1.115.000

**Staatssecretaris van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport; Paul Blokhuis was bij
PCBO De Diamant Het Rooster voor het
onthullen van predicaat 'Gezonde School'.
Water drinken is namelijk gezonder dan fris.
Samen met Mees Kees maakten kinderen
lekkere drankjes met fruit en water.**

2.3 Faciliteiten, Inkoop en ICT

Faciliteiten, Inkoop en ICT zijn voorwaardelijk voor het primaire onderwijs- en leerproces. Bij PCBO Apeldoorn worden scholen op deze terreinen ontzorgd door een stafafdeling met experts op deze terreinen.

Huisvesting & facilitair

De belangrijkste thema's op het terrein van huisvesting en facilitair betreffen:

- nieuwbouw;
- achterstallig onderhoud, verbouw en renovatie;
- groot onderhoud;
- klein onderhoud;
- het beheer van schoolmeubilair;
- beveiliging en veiligheid;
- schoonmaak;
- energiebeheer;
- overige werkzaamheden, zoals uitvoeren van projecten (bijvoorbeeld zonnepanelen);
- voorbereiding nieuw beleid (huisvestingsplan gemeente en MJOP).

Het belangrijkste doel is om schooldirecteuren te ontzorgen op deze terreinen. Groot onderhoud loopt daarbij via een vastgesteld meerjaren onderhoudsplan (MJOP). Voor 2019 is op basis hiervan een jaarplan gemaakt, waarin ook achterstallig onderhoud, eventuele verbouw en renovatie zijn opgenomen.

Nieuwbouw

Nieuwbouw gebeurt in Apeldoorn op basis van een door de gemeente en de schoolbesturen afgestemd integraal onderwijs-huisvestingsplan (IHP). Op basis van dit plan heeft PCBO Apeldoorn in 2019 twee nieuwbouwprojecten ter hand genomen.

Allereerst de volledige nieuwbouw van PCBO De Bouwhof en PCBO De Touwladder te Ugchelen. Beide scholen gaan fuseren en trekken dan in één nieuw gebouw dat zal gaan functioneren als integraal kindcentrum. In 2019 zijn de voorbereidingen gestart en in 2020 zal gestart worden met de bouw. Doel is om de bouw voor de zomervakantie van 2021 af te ronden.

Ook PCBO De Ploeg in de Apeldoornse wijk De Maten krijgt een volledig nieuw gebouw. Samen met de gemeente en ons collega schoolbestuur Leerplein 055 (De Marke) zijn de voorbereidingen gestart om nieuw te bouwen op een nieuwe locatie. De verwachting is dat ook hier in 2020 gestart zal worden met de bouw van de nieuwe school.

Twee andere projecten uit het IHP zijn nog niet gestart. Het betreft hier de nieuwbouw van PCBO De Sjofar in De Maten. Door vertraging in een ander project is er voor PCBO De Sjofar nog geen tijdelijke huisvesting beschikbaar, waardoor het proces niet kan starten. Daarnaast stond de renovatie van het gebouw van de PC Montessorischool Passe-Partout Kerschoten op de planning. Door onduidelijkheid over de precieze status en randvoorwaarden van dit project bij gemeente en collega schoolbesturen is dit vertraagd. In 2019 is door de Raad van Bestuur na goedkeuring door de Raad van Toezicht besloten wel alvast voorbereidingen te gaan treffen voor dit project en hiervoor een opstartbedrag beschikbaar te stellen. In 2020 starten we dit project op. PCBO Apeldoorn verwacht in de tussentijd duidelijkheid te krijgen op de status en de randvoorwaarden voor het project.

Van belang is nog te melden dat we 10% van de kosten meefinancieren. Deze financiering gebeurt binnen de kaders van het ministerie van OCW en is vooral gericht op het treffen van duurzaamheidsmaatregelen, die in de exploitatie van de gebouwen kan worden terugverdiend. Voor het volgende IHP (vanaf 2021) vervalt deze 10% aangezien in de toekomst budgetten voor energieneutraal bouwen beschikbaar komen. Of en op welke wijze er in het primair onderwijs dan nog geïnvesteerd kan worden in nieuwbouw of grootscheepse renovatie is landelijk onderwerp van gesprek tussen PO-raad en VNG en OCW. PCBO Apeldoorn is in alle gevallen zelf bouwheer voor de nieuwbouw. Uit de nieuwbouwprojecten wordt dan ook een deel van de medewerkers die hiermee belast zijn gefinancierd (4% per project).

Achterstallig onderhoud, verbouw en renovatie

PCBO Apeldoorn heeft naar aanleiding van een schouw van onze gebouwen (in het kader van MJOP vorming) een bedrag voor achterstallig onderhoud berekend van 3,2 miljoen euro. Op basis van urgentie en inschatting van de mogelijkheden voor vervangende nieuwbouw of grootscheepse renovatie op korte termijn (in het kader van een nieuw gemeentelijk huisvestingsplan), is een keuze gemaakt voor het aanpakken van een aantal schoolgebouwen in 2019. De volgende projecten zijn in 2019 opgepakt: PC Daltonschool Willem van Oranje, PCBO De Sjofar Prinses Beatrix en PCBO De Terebint. De uitvoering van deze projecten loopt deels door in 2020.

Zoals hierboven al aangeduid, hangt de uitputting van het bedrag voor achterstallig onderhoud samen met de besluiten die genomen worden in het kader van een nieuw integraal onderwijshuisvestingsplan (IHP), dat de schoolbesturen gaan afspreken met de gemeente. Wij hebben ervoor gekozen om planvorming ten behoeve van het resterende bedrag voor achterstallig onderhoud te starten nadat duidelijk is welke prioriteiten er in het IHP worden gesteld. We hebben er in 2019 met de andere schoolbesturen succesvol op aangedrongen dit IHP voor vier jaar concreet te maken en een doorkijk te geven naar de 12 jaar daarna. Zo worden de prioriteiten op middellange termijn duidelijk en is het voor ons als schoolbestuur gemakkelijker achterstallig en groot onderhoud goed te plannen en te bepalen op welke wijze wij binnen de dan geldende wettelijke kaders en richtlijnen kunnen mee investeren in nieuwbouw, verbouw dan wel renovatie.

Groot onderhoud

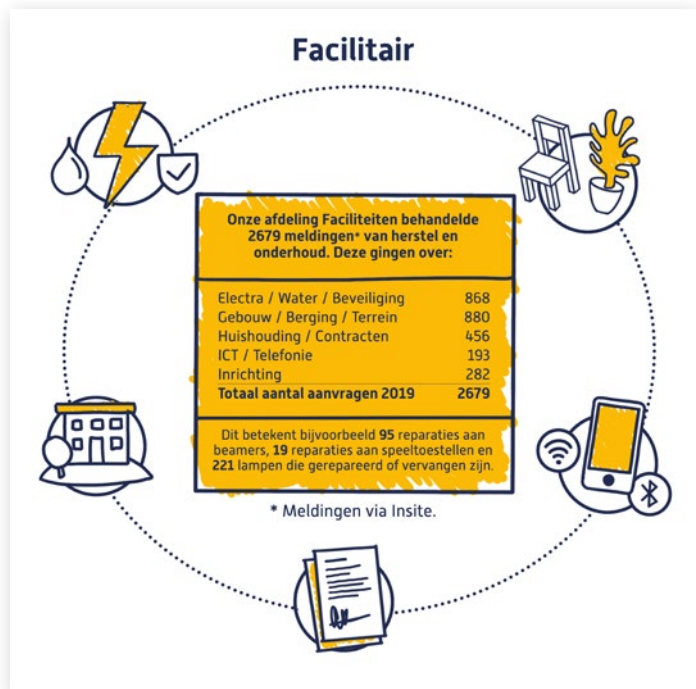
In 2018 is met de Raad van Bestuur een meerjaren onderhoudsplan (MJOP) gemaakt en geaccordeerd op basis van een schouw in eerdere jaren en extrapolatie hiervan. In 2019 is het groot onderhoud planmatig en grotendeels conform MJOP uitgevoerd. Daar waar dit niet het geval is betrof dit verschuivingen binnen of tussen scholen die geen wezenlijke financiële consequenties hebben.

In 2018 heeft PCBO Apeldoorn er voor gekozen om de systematiek van verantwoording te wijzigen door de uitgaven voor groot onderhoud niet meer rechtstreeks ten laste van de exploitatie te brengen maar over te gaan tot de vorming van een voorziening op de balans per 2019. Wij hebben deze voorziening opgebouwd conform de regelgeving in 2018. De huidige accountancy regelgeving belemmert deze overgang echter. De voorziening zoals wij die op hebben gebouwd zou niet toereikend zijn. Het bleek ook niet haalbaar en wenselijk om de voorziening aan te passen. Voor een dergelijke aanpassing was een recente schouw en een volledig aangepast MJOP nodig, zo was het oordeel van de accountant. Aanpassing was niet wenselijk, omdat de regelgeving nog steeds landelijk onderwerp van gesprek is en we vinden het niet verstandig om op definitieve regelgeving vooruit te lopen. Om binnen de wet- en regelgeving te blijven hebben wij in nauw overleg met onze accountant gekozen voor een systematiek van activeren en afschrijven in 2019 en 2020 in afwachting van definitieve richtlijnen. De consequenties hiervan zijn verwoord in de financiële paragraaf in dit bestuursverslag.

Tijdens de tussentijdse accountantscontrole in het najaar van 2019 is, zoals hierboven aangegeven, door de accountant geadviseerd een nieuw MJOP te maken op basis van een recente schouw van alle schoolgebouwen. We hebben besloten dit proces in 2020 voor te bereiden en begin 2021 te laten uitvoeren. De uitgaven hiervoor worden in de begroting 2021 opgenomen.

Klein onderhoud

Jaarlijks wordt er een bedrag van circa € 120.000 gereserveerd om klein herstelwerkzaamheden uit te voeren op de scholen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan lekkages, kapotte wc-brillen, defecte verlichting, et cetera. Deze onderhoudswerkzaamheden worden door de scholen zelf gemeld. Melding en uitzetten bij leveranciers is volledig gedigitaliseerd. In 2019 is klein onderhoud binnen het budget uitgevoerd. Er is geen reden om het beschikbare bedrag te verhogen of te verlagen.

We hebben een nieuw lid Raad van Bestuur. Jan Boomsma komt met zijn expertise PCBO Apeldoorn versterken.

Beveiliging en veiligheid

Risico-inventarisatie en evaluatie

De afdeling monitort de beveiliging en (fysieke) veiligheid op onze scholen. Dat gebeurt onder andere door het uitvoeren van periodieke risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E), visuele schouw van gebouwen en terreinen en het onderhouden van contacten hierover met de verantwoordelijk directeur. Medewerkers van de afdeling zijn ook tijdens vakanties en weekenden beschikbaar als het gaat om calamiteiten. In 2019 is het geregeld nodig geweest dat een medewerker in actie kwam. Het betreft hier veelal beveiligingsmeldingen, zowel terecht (bijvoorbeeld glasschade) als onterecht (vals alarm) en in een enkel geval een calamiteit. Schade door vandalisme en/of brand aan onderdelen van het gebouw of terrein handelen we in overleg met de gemeente af. Deze bedragen die hiermee gemoeid zijn, worden gedeclareerd bij de gemeente.

Overige thema's

In overleg met de schooldirecteuren hebben we besloten de aanschaf en verspreiding van schoolmeubilair te centraliseren en de distributie eveneens. Uitgangspunt daarbij is, dat alle scholen hetzelfde meubilair hebben als het gaat om de meest gebruikte zaken als tafels stoeltjes en sommige kasten. Dit meubilair is daarom uitwisselbaar tussen scholen, hetgeen belangrijk is in geval van krimp en groei. Voor 2019 zijn op dit terrein geen bijzonderheden te melden.

De gemeente Apeldoorn heeft een subsidieregeling voor de aanschaf van zonnepanelen opgezet (financiering door gemeente en terugbetaling via de energiebesparingen). PCBO Apeldoorn draait hierin mee en de uitvoering van deze regeling wordt in 2020 verwacht. De gemeente Apeldoorn heeft tevens een subsidieregeling voor de aanleg van (groene) schoolpleinen in het leven geroepen. In 2019 heeft PCBO Apeldoorn binnen deze regeling de voorbereiding, ontwerp en aanbesteding van vier schoolpleinen gerealiseerd. De daadwerkelijke realisatie van de schoolplein vindt plaats in 2020. Op het terrein van schoonmaak en energiebeheer zijn over 2019 geen bijzonderheden te vermelden.

Inkoop

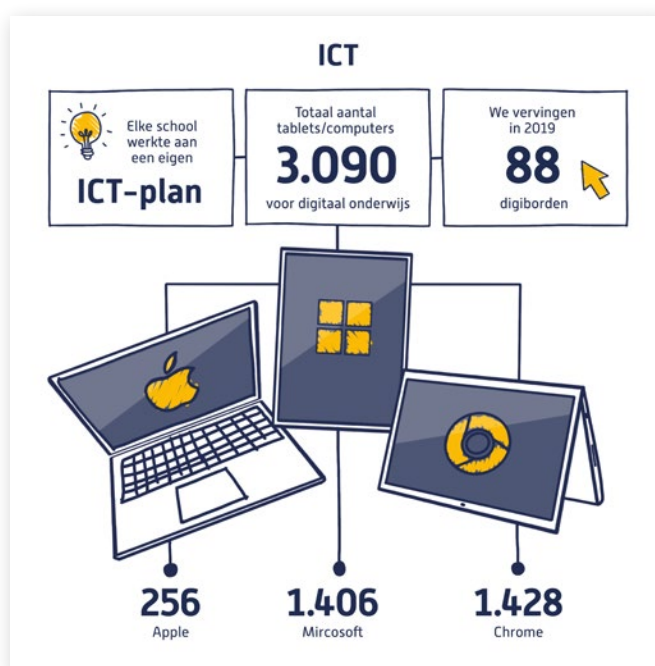
Op het thema inkoop was 2019 een overgangsjaar. Door vertrek van de medewerker inkoop is een interim-situatie ontstaan, waarbij de aandacht vooral heeft gelegen op de lopende contracten. In 2019 zijn de volgende inkooptrajecten en aanbestedingen opgepakt en afgerond: tuinonderhoud, catering, accountancydienstverlening, arbodienstverlening en afvalverwerking. Inmiddels is een nieuwe medewerker inkoop aangetrokken en is een start gemaakt met verdere borging van het inkoopproces en contractmanagement en de duurzame inbedding en zichtbaarheid van de inkoopfunctie binnen PCBO Apeldoorn.

Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

Binnen PCBO Apeldoorn is de ICT en de ondersteuning van scholen op dit terrein goed georganiseerd. We willen daarin graag een voorbeeld voor anderen zijn. Het belangrijkste doel daarbij is om de nieuwste inzichten op het terrein van ICT optimaal in te zetten voor de ondersteuning van scholen in het bieden van persoonlijk en passend onderwijs. Hieronder is aangegeven welke onderwerpen daarbij in 2019 een rol hebben gespeeld.

Maken en realiseren onderwijs en ICT-plannen

Sinds schooljaar 2018-2019 werken we aan het maken en uitvoeren van Onderwijs en ICT-plannen per school in samenwerking met IT-Workz, een externe organisatie die gespecialiseerd is in het bij elkaar brengen van onderwijs en ICT. Elke school besteedt veel aandacht aan de invulling van het hedendaagse onderwijs en de ICT die daarbij ondersteunt. Denk aan vragen als waar de school ICT een grotere rol kan geven als het gaat om persoonlijk en passend onderwijs van een kwalitatief hoog niveau. Dit brengt zowel in techniek, als in onderwijs een cultuurverandering met zich mee. Het realiseren van een nieuwe balans tussen klassikaal, samenwerkend en gepersonaliseerd onderwijs is één van die veranderingen. Een andere is het vinden van nieuw evenwicht tussen leren met boek en papier en het gebruik maken van digitale methodes en leermiddelen.

Realiseren en gebruiken I-Space

Ter ondersteuning van de onderwijs en ICT-plannen is op onze PCBO Koningin Julianaschool een I-Space ingericht om leerlingen en leerkrachten kennis te laten maken met de nieuwste digitale methodes. Dit om scholen te ondersteunen bij de ICT-vernieuwingen die ze in hun ICT-plan hebben staan of scholen te inspireren op gebied van digitale ondersteuning, middelen of software. Zo hoeven scholen niet allemaal zelf meteen methodes of proefversies aan te schaffen om te kijken of het werkt (en met het risico het vervolgens niet te gebruiken) maar kunnen ze in I-Space deze ervaring, met hulp van specialisten, opdoen. In I-Space kunnen leerkrachten met hun groep of klas kennismaken met de beschikbare digitale onderwijsmethoden. Daarnaast wordt de ruimte gebruikt om leerkrachten verder te professionaliseren op deze thema's. I-Space wordt gerund door wijk-ICT'ers die verbonden zijn aan verschillende PCBO-scholen.

Inzet wijk-ICT

In 2018/2019 hebben de wijk-ICT'ers (collega's die verbonden zijn aan een aantal PCBO-scholen en deze scholen ondersteunen op gebied van ICT), IT-Workz en de scholen ondersteund bij de implementatie van het onderwijs en ICT-plan. Hun toegevoegde waarde lag met name in de keuze voor methodes en de daarbij best passende hardware. Daarnaast is de wijk-ICT'er het aanspreekpunt voor de school in de wijk geweest, om vooral op gebied van ICT de helpende hand te bieden en te ontzorgen waar nodig.

Verbeteren van de infrastructuur

In 2019 zijn er veel issues geweest met onze leverancier op gebied van ICT en netwerk. Er werd duidelijk dat de gevraagde bandbreedte binnen het netwerk niet geleverd werd, waardoor er op sommige scholen knelpunten ontstonden in de toegang tot ons netwerk en de online functionaliteiten die daarmee gepaard gaan. Hoewel de situatie uiteindelijk is opgelost, heeft dit veel inzet gevergd van onze afdeling. Deze situatie wordt in 2020 geëvalueerd en op basis van die evaluatie worden besluiten naar de toekomst genomen.

In 2019 signaleren we daarnaast een toename aan ICT-middelen en methodes op onze scholen. Hierdoor wordt er ook meer gevraagd in belasting en snelheid van het netwerk en de bandbreedte ervan. In onze besluitvorming naar de toekomst nemen we deze ontwikkelingen mee.

We gingen onder genot van een ontbijt in gesprek met onze samenwerkingspartners over het strategisch meerjarenbeleidsplan. Hoe kunnen we elkaar versterken? Wat kunnen we van elkaar leren? Een mooi, waardevol ontmoetingsmoment.

2.4 Financieel beleid

Treasury

De treasury-activiteiten zijn (overeenkomstig de ministeriële voorschriften in de 'Regeling beleggen, lenen en derivaten OCW 2016') vastgelegd in een treasurywet. De publieke middelen die niet op korte termijn nodig zijn voor het onderwijsproces zijn ondergebracht bij een extern vermogensbeheerder. De beleggingsportefeuille kent een defensief karakter via beleggingen in uitsluitend vastrentende waarden, waarbij naast de overheidsvoorschriften, ruime aandacht wordt geschonken aan risicospreiding. In het verslagjaar zijn de financieel-economische ontwikkelingen, in samenwerking met de commissie vermogensbeheer en de vermogensbeheerder, opnieuw nauwlettend gevolgd, waarbij eveneens extra aandacht is besteed aan risicobeheersing (ratingeisen).

De waarde van het belegde vermogen met inbegrip van zowel gerealiseerde als ongerealiseerde koersresultaten en de opbrengsten (couponrente) muteerde in het verslagjaar met 2,23% tegenover -0,67% in 2018.

Het bij de vermogensbeheerder ondergebrachte vermogen bedroeg per ultimo het boekjaar €6,4 mio. De looptijd van de obligatiebeleggingen was per ultimo het verslag jaar gemiddeld 3,49 jaar (per ultimo 2018: gemiddeld 3,48 jaar). De liquiditeiten bestemd voor de korte en middellange termijn zijn aangehouden in de vorm van direct opvraagbare tegoeden. In 2020 is het treasurywet geactualiseerd en vastgesteld.

Allocatie middelen

De uitgangspunten voor verdeling van de middelen bovenschol en over de ressorterende scholen is vastgelegd in het document "Allocatiebeleid PCBO Apeldoorn" dat in januari 2018 is vastgesteld. Hierbij zijn verschillende geledingen betrokken geweest en heeft het document instemming verkregen van de GMR. We alloceren zoveel mogelijk de kosten en baten op schoolniveau. Hierbij vormt de verdeling van middelen de bekostigingssystematiek van DUO de basis. Alle door DUO op schoolniveau berekende rijksvergoedingen worden aan de betreffende school toegekend. Hierop komt in mindering een bijdrage voor de bovenscholse kosten. De bijdrage wordt berekend op basis van een bedrag per leerling. De scholen krijgen hiermee ruimte om via de schoolexploitatie de personeelsformatie optimaal in te richten en zo sturing te geven aan hun schoolplannen. Uit de bovenscholse bijdrage worden voor personeel gedragen de kosten van vervangingen wegens ziekteverzuim, kosten van personele fricties, ontslagregelingen, salariskosten van het stafbureau/de Raad van Bestuur en overige personele kosten (zoals werving en selectie, veiligheid en arbo). Voor materieel worden hieruit gedekt de kosten van administratie en beheer, inkoop, PR/communicatie, ICT-infrastructuur, onderhoud schoolgebouwen en -terreinen.

Onderwijsachterstandsmiddelen

De onderwijsachterstandsmiddelen worden in lijn met de uitgangspunten van het "Allocatiebeleid PCBO Apeldoorn" integraal toebedeeld aan de scholen die hiervoor overeenkomstig de bekostigingsbeschikkingen middelen voor ontvangen. Hiervoor volgen wij dus onverkort de uitkomsten van de schoolscores van het CBS. Voor 2019-2020, het eerste schooljaar waarop op basis van de nieuwe systematiek is bekostigd, is er als overgangsjaar nog een afwijkende verdeling toegepast, waarbij een klein deel van de middelen is afgezonderd en toebedeeld aan enkele scholen die in de oude systematiek ruimer werden bekostigd. Hiermee werd voorkomen dat in de laatste fase van de personeelsplanning nog ingrijpende wijzigingen nodig zouden zijn. De besluitvorming hierover heeft plaats gevonden aan de hand van een uitgebracht advies van een ingestelde themagroep van directeuren. Het type maatregelen dat wordt gefinancierd met de extra middelen bestaan uit het inzetten van extra personeel en het verkleinen van de groepen. Daarnaast doet de themagroep Kansengelijkheid onderzoek naar het inrichten van een verlengde schooldag, om extra leertijd te genereren.

2.5 Risico's en risicobeheersing

PCBO Apeldoorn voert actief beleid met betrekking tot risicobeheersing, als onderdeel van de planning en control-cyclus. Onze risicobereidheid is laag. Hierbij weegt mee dat we als onderwijsinstelling onze activiteiten uitvoeren met publieke middelen. Er wordt periodiek en gestructureerd aandacht besteed aan de strategische en operationele risico's die mogelijk het realiseren van de doelstellingen in de weg kunnen staan. Dit betreft risico's op het gebied van bestuur en organisatie, onderwijskwaliteit, financiën, personeel en organisatie, huisvesting en ICT. Het algemene beeld is dat wij onze risico's goed in beeld hebben, in het algemeen hiervoor passende maatregelen hebben genomen en dat het 'restrisico' beheersbaar is, mede gelet op de financiële positie van PCBO Apeldoorn. Daar waar wenselijk en noodzakelijk zijn naar aanleiding van de risicoanalyse al beheersingsmaatregelen genomen en wordt gekeken naar aanvullende beheersingsmaatregelen. In 2018 is een uitgebreide risico-inventarisatie uitgevoerd waarbij ook een financieel risicoprofiel is uitgewerkt en een

vertaling gemaakt naar het benodigde buffervermogen voor het afdekken van het risico. Bij de risico-inventarisatie zijn ook de uitkomsten van het in 2018 opgestelde meerjarenonderhoudsplan betrokken. In 2019 is het financieel risicoprofiel opnieuw getoetst in verband met het gestegen ziekteverzuim en bijgesteld. Het primair onderwijs blijft sterk in beweging. De omgevingsfactoren waarmee onderwijsinstellingen te maken hebben zijn regelmatig aan wijzigingen onderhevig. De belangrijkste risico's en onzekerheden waarvoor wij ons in de komende periode geplaatst zien omschrijven wij als volgt:

Financiering rijksoverheid

De subsidiering van de rijksoverheid is in vergelijking met de werkelijke kostenontwikkeling sterk achtergebleven. Het gevolg is dat gewerkt moet worden met krappe budgetten en met het huidige bekostigingsniveau niet kan worden voldaan aan de ambities en verwachtingen die politiek en maatschappij van het onderwijs hebben. De ontoereikendheid van de bekostiging manifesteert zich vooral op het gebied van gebouwexploitatie, ICT en leermiddelen. De huisvestingslasten van verouderde gebouwen vergen een steeds groter aandeel van de budgetten. Ook de voortgaande digitalisering vraagt van de scholen dat zij fors moeten blijven investeren in adequate ICT-infrastructuur en digitale leermiddelen om zodoende ICT op een goede manier in het onderwijs te kunnen integreren. Om voor de langere termijn goede beleidskeuzes te kunnen maken is de sector gebaat bij een structurele vorm van bekostiging die toereikend is.

Lerarentekort en vervangingsproblematiek

Het lerarentekort blijft ook voor ons een groot thema. Hoewel het tot nu toe nog geen grote knelpunten heeft gegeven, blijft de adequate personele bezetting van de scholen een belangrijk punt van aandacht en onzekerheid. We beschikken over een eigen, ruime en professioneel ingerichte en aangestuurde vervangingspool. Een deel van de collega's uit deze pool heeft een vaste baan, maar geen vaste werkplek. De overige invallers zijn werkzaam op basis van een tijdelijk contract (min/max) voor een periode van veelal 6 of 12 maanden. Door het lerarentekort zal de problematiek van vervanging ook de komende jaren steeds meer zichtbaar en voelbaar zijn binnen PCBO Apeldoorn. We blijven ons inzetten voor het verder vorm geven van topwerkgeverschap en loopbaanmogelijkheden, zoals eerder in dit verslag beschreven.

Huisvesting

Met de gemeente Apeldoorn en de grote schoolbesturen wordt geruime tijd intensief overleg gevoerd met het oog op de middellange termijn (IHP 2020-2023) en de lange termijn. We constateren dat relatief veel schoolgebouwen in de gemeente aan vervanging dan wel renovatie toe zijn. Hierbij is nog onduidelijk in welke mate en tempo de gemeente kan voldoen aan haar wettelijke taak voor de zorg van adequate huisvesting. Mogelijk leidt dit ertoe dat verouderde schoolgebouwen langer in gebruik moeten blijven en tot kostenverhogende effecten op de huisvestingskosten.

Groot onderhoud schoolgebouwen

Zoals hiervoor aangegeven is met ingang van het boekjaar 2019 een verplichte stelselwijziging doorgevoerd voor de verwerking van groot onderhoud schoolgebouwen door deze kosten voortaan te activeren op de balans en hierover af te schrijven. Door de stelselwijziging komen de lasten van het groot onderhoud via de berekende afschrijvingslasten in de resultaten in de komende jaren in plaats van het jaar waarin achterstallig onderhoud is ontstaan. De komende besluitvorming vanuit de gemeente over de financiering van de huisvesting, de uitkomsten van het nog op te stellen nieuw meerjaren onderhoudsplan (MJOP), de verwachte uitwerking van regelgeving/richtlijnen voor de jaarverslaggeving op dit gebied dragen in verbinding met elkaar bij aan de verdere interpretatie van het financieel beleid voor dit beleidsterrein.

Corona-crisis

Het uitbreken van het coronavirus en de preventieve maatregelen genomen door de overheid zorgen voor economische onzekerheid op tenminste de korte termijn en waarschijnlijk ook de langere termijn. De ontwikkelingen zijn op dit moment echter onzeker en onderhevig aan veranderingen. Aangezien deze situatie niet kon worden voorzien op balansdatum is de eventuele impact hiervan niet verwerkt in de cijfers van de jaarrekening per 31 december 2019 en meerjarenprognose. Gegeven de mate van onzekerheid over de ontwikkeling van de corona-crisis is het ook niet mogelijk een redelijke schatting te geven van de impact hiervan. Een en ander is afhankelijk van de manier waarop onderwijs kan worden gegeven bij een volledige herstart van het onderwijs op de scholen. We voorzien in 2020 vooralsnog extra exploitatielasten voor personele vervangingen (leerkrachten uit een risicogroep) en facilitaire maatregelen (schoonmaak, signaleringsmiddelen), voorlopig geraamd op € 150.000.

Rapportage toezichthoudend orgaan

Voor de rapportage verwijzen wij naar het verslag van de Raad van Toezicht zoals hiervoor in het bestuursverslag is opgenomen.

Naar een gewone school

Op PCBO De Touwladder zitten broers Arje en Loek. Hun moeder Maud heeft een voorleesboek geschreven over Steef en Len, waarvan Steef een verstandelijke beperking heeft. Indirect gaat het boek over haar zoons, Arje en Loek, waarvan Arje het Williams Syndroom heeft.

Arje op zijn school PCBO De Touwladder

Arje gaat naar een 'gewone' basisschool. Wat betekent dat voor jou, jullie, hem?

Maud: "Gekend worden. Dus dat hij andere kinderen kent en andere kinderen hem kennen. Dat kinderen weten hoe ze met hem om gaan. Ik merkte dat meedoen op een reguliere basisschool voor kinderen met een verstandelijke beperking in veel gevallen nog een gunst is. Ik vind het zo'n gemis als dat niet lukt. Hier op De Touwladder is dit heel vanzelfsprekend en het moet op veel meer plekken heel gewoon worden. Al is het natuurlijk wel altijd een onzekere factor. We weten nooit of het zo goed blijft gaan of dat de financiering stopt bijvoorbeeld."

Hoe kan het dat dit nu zo goed gaat?

Maud: "Alle partijen die betrokken zijn; school, zorg en de gemeente, hebben allemaal dezelfde intentie, namelijk dat Arje hier naar school kan. Hier voelt hij zich thuis. Dus de financiering is daarop ingesteld. Zo krijgt Arje met hulp van

het Samenwerkingsverband en het Persoons Gebonden Budget (PGB) elke dag 3,5 uur persoonlijke begeleiding en hulp in de klas. Zo kan hij meedoen in de klas maar ook z'n eigen tempo en niveau aanhouden."

En hoe vinden jullie het op school?

Loek: "Leuk, ik heb veel vriendjes. Spelling en rekenen vind ik het leukst omdat ik daar heel goed in ben." Arje: "Best wel leuk. Het leukste vind ik dictee en rekenen en buiten voetballen. Ik kan ook goed drummen. Begeleiders Sylvia en Lianne helpen mij bij rekenen, taal en lezen. Moeder Maud vult aan: "en ze helpen ook in het sociale aspect. Arje is door zijn syndroom overactief sociaal. De begeleiders sturen en helpen hem in sociale situaties."

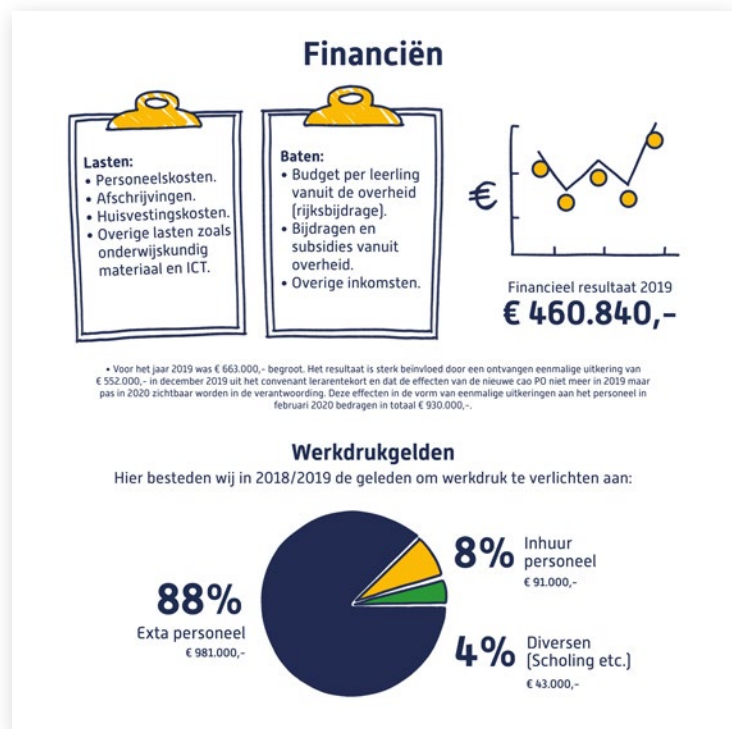
Lees het hele verhaal en meer over het boek [hier](#) of scan de QR code met je telefoon.

Arje: "Het leukste vind ik dictee, rekenen en buiten voetballen!"

3. Verantwoording financiën

Dit hoofdstuk bevat de verantwoording over de financiële staat van het bestuur. Het geeft de belangrijkste financiële gegevens weer en is los van de jaarrekening te lezen. De eerste paragraaf gaat in op ontwikkelingen in meerjarig perspectief, de tweede paragraaf geeft een analyse van de staat van baten en lasten en de balans en in de laatste paragraaf komt de financiële positie van het bestuur aan bod.

3.1 Ontwikkelingen in meerjarig perspectief

Leerlingen

	Vorig jaar 2018	Verslagjaar 2019	2020	2021	2022
Aantal leerlingen	5565	5549	5536	5492	5463

De aantallen zijn gebaseerd op de prognoses van de scholen en komen globaal overeen met de meest recente prognose van de gemeente Apeldoorn. PCBO Apeldoorn heeft als doel haar huidige marktaandeel van 44% te behouden.

FTE

Aantal FTE	Vorig jaar 2018	Verslagjaar 2019	2020	2021	2022
Bestuur/management	29,3	28,7	29	28	28
Onderwijzend personeel	322,8	340,9	340	333	323
Ondersteunend personeel	14,0	15,3	16	16	16

In de personele bezetting verwachten wij in de komende jaren een vrijwel gelijke formatieomvang van het onderwijzend personeel. We houden daarbij rekening met additionele financiële ruimte via de rijksbekostiging voor verlichting van de werkdruk. We verwachten daarnaast dat effecten van ingezette maatregelen voor vermindering van het ziekteverzuim zichtbaar worden op de formatiebezetting maar ook een geringe afname van vast personeel door het oplopend lerarentekort.

3.2 Staat van baten en lasten en balans

Staat van baten en lasten	Realisatie vorig jaar 2018	Begroting verslagjaar 2019	Realisatie verslagjaar 2019	2020	2021	2022	Vershil verslagjaar t.o.v. begroting	Vershil verslagjaar t.o.v. vorig jaar
BATEN								
Rijksbijdragen	31.753.268	31.973.300	33.755.366	33.215.000	32.885.000	32.554.000	1.782.066	2.002.098
Overige overheidsbijdragen en subsidies	217.679	235.000	197.496	175.000	175.000	175.000	-37.504	-20.183
Baten werk in opdracht van derden	-	-	-	-	-	-	-	-
Overige baten	44.201	76.800	78.968	77.000	83.000	83.000	2.168	34.767
TOTAAL BATEN	32.015.148	32.285.100	34.031.830	33.467.000	33.143.000	32.812.000	1.746.730	2.016.682
LASTEN								
Personeelslasten	27.130.629	27.280.000	28.156.112	29.051.000	27.614.000	27.282.000	876.112	1.025.483
Afschrijvingen	531.033	613.000	579.251	692.000	674.000	765.000	-33.749	48.218
Huisvestingslasten	2.272.406	2.280.700	1.922.723	1.835.000	1.792.000	1.679.000	-357.977	-349.683
Overige lasten	2.938.206	2.809.900	2.938.731	2.807.000	2.724.000	2.680.000	128.831	525
TOTAAL LASTEN	32.872.274	32.983.600	33.596.817	34.385.000	32.804.000	32.406.000	613.217	724.543
SALDO								
Saldo baten en lasten	-857.126	-698.500	435.013	-918.000	339.000	406.000	1.133.513	1.292.139
Saldo financiële baten en lasten	23.837	35.500	25.827	35.000	25.000	20.000	-9.673	1.990
Saldo buitengewone baten en lasten	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL RESULTAAT	-833.289	-663.000	460.840	-883.000	364.000	426.000	1.123.840	1.294.129

1) jaar 2020: inclusief ophoging van eenmalige kosten van loonbetalingen ingevolge nieuwe cao ad € 930.000

Verklaring voor de belangrijkste verschillen van het resultaat in het verslagjaar t.o.v. begroting

Het resultaat over 2019 ad € 460.840 is aanmerkelijk gunstiger dan was voorzien in de begroting waarin nog was uitgegaan van een tekort van € 663.000. Het verschil ad € 1.123.840 is voor het overgrote deel te verklaren door ontvangen (extra) bekostiging in het boekjaar 2019 waarvoor pas in het boekjaar 2020 uitgaven worden gedaan. Het betreft een gedeelte van de in 2019 ontvangen indexatie/kabinetsbijdrage van de personele bekostiging en een eenmalige uitkering in december 2019 uit het convenant aanpak lerarentekort ad € 552.326. Beide posten zijn in de arbeidsvoorwaarden van de nieuwe cao betrokken wat er toe heeft geleid dat er in februari 2020 eenmalige loonbetalingen aan het personeel zijn gedaan, waarvan de lasten in totaal € 930.000 bedragen. Conform de gegeven verantwoordingsvoorschriften zijn de extra baten in het resultaat van 2019 verantwoord en komen de kosten van de eenmalige loonbetalingen ten laste van het resultaat van het boekjaar 2020.

Ervan uitgaande dat de extra baten voor het boekjaar 2019 gelijkgesteld moeten worden aan de kosten van de eenmalige loonbetalingen in 2020 ad € 930.000 is het resultaatverschil na eliminatie van dit bedrag nog € 193.840.

De rijksbijdragen waren in 2019 hoger dan begroot door:

- Indexatie/kabinetsbijdrage van de personele bekostiging ad € 180.000 (toe te rekenen deel voor compensatie van gestegen pensioenpremies).
- Meer ontvangen middelen voor onderwijsachterstanden beleid (OAB-middelen) vanaf augustus 2019 ad € 69.000.
- Idem, middelen voor verlaging van de werkdruk ad € 150.000 (besluit minister OCW van maart 2019), toepassing van een kasschuif.
- Overdracht van gelden uit het samenwerkingsverband passend onderwijs € 287.000 (lichte ondersteuningsmiddelen, incl. een eenmalig extra budget van € 35 per leerling, projecten hoogbegaafdheid en meer individuele aanvragen voor extra ondersteuning).
- De gunstige ontwikkeling van de rijksbijdragen gaf in 2019 meer bestedingsruimte aan de scholen. Het verschil van de gerealiseerde personele kosten en de begroting ad € 876.112 kan hiermee voor het grootste deel worden verklaard. De personele kosten zijn echter ook nadelig beïnvloed door toename van ziekteverzuim van gemiddeld 5,35% in 2018 naar 5,87% in 2019, waardoor meer vervangingen hebben plaatsgevonden. Daarnaast waren de kosten voor inhuur extern personeel hoger dan begroot door enkele langdurige openstaande directie vacatures.

In vergelijking met de begroting waren de huisvestingslasten € 357.977 lager. Hiervan is voor een bedrag van € 372.000 te verklaren door de keuze voor een andere manier van verwerking van de kosten voor groot onderhoud dan waar bij de begroting nog van was uitgegaan. Op basis van een in 2018 opgesteld meerjaren onderhoudsplan (MJOP) was het besluit genomen om ingaande het boekjaar 2019 een voorziening voor groot onderhoud te vormen op de balans. Als gevolg van een recente wijziging in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, is echter duidelijk geworden dat de opbouw van een voorziening nadere uitwerking behoeft, omdat volgens deze nieuwe Richtlijn een andere systematiek moet worden gevolgd. Hierover is een landelijke discussie gaande waarbij onder meer de PO-Raad en de accountantsorganisaties zijn betrokken. Medio het jaar 2020 worden over dit vraagstuk uitwerkingsvoorstellen verwacht. Deze ontwikkelingen en stand van de regelgeving en het feit dat voortzetting van het tot en met het boekjaar 2018 gevolgde stelsel van verwerking van de uitgaven van groot onderhoud vanaf het boekjaar 2019 niet meer is toegestaan heeft er toe geleid dat de Raad van Bestuur, na overleg met onze accountant heeft besloten om ingaande het boekjaar de uitgaven voor groot onderhoud op de balans te activeren en daarover af te schrijven. Daarmee zijn de in de begroting 2019 opgenomen posten voor dotaties en onttrekkingen aan een voorziening voor groot onderhoud (per saldo € 372.000) niet meer actueel en derhalve niet in het resultaat van 2019 opgenomen.

Het verschil in de realisatie en begrote overige lasten ad € 128.831 betreft voor het merendeel de hogere inzet (materieel deel) van de meer ontvangen middelen uit het samenwerkingsverband passend onderwijs, zoals het eenmalige extra budget lichte ondersteuningsmiddelen en projecten hoogbegaafdheid.

Verklaring belangrijkste verschillen van het resultaat in het verslagjaar t.o.v. voorgaand jaar

Over het boekjaar 2019 was het exploitatieresultaat € 460.840 tegenover € -833.289 in 2018, een positief verschil derhalve van € 1.294.129.

De belangrijkste bijdragen aan dit verschil zijn de uitgekeerde rijksbijdragen (indexering/kabinetsbijdrage 2019) en eenmalige convenantsgelden aanpak lerarentekort die – zoals hiervoor is uiteengezet - in het resultaat 2019 zijn verantwoord maar waarvoor de lasten in het boekjaar 2020 moeten worden verantwoord. De kosten van de eenmalige loonbetalingen in februari 2020 waarvoor dekking via deze extra rijksbekostiging is verkregen, belopen in totaal € 930.000.

Een tweede belangrijke bijdrage aan dit verschil betreft de afname van de lasten voor groot onderhoud aan schoolgebouwen. De afname is het gevolg van minder onderhoudsactiviteiten dan in 2018 maar ook de keuze voor een ander stelsel van verwerking van groot onderhoud in de verslaggeving ingaande het boekjaar 2019. Vanaf het boekjaar 2019 worden de kosten van groot onderhoud niet meer rechtstreeks ten laste van het resultaat gebracht maar geactiveerd op de balans waarover wordt afgeschreven. Door de stelselwijziging zijn de lasten voor het boekjaar 2019 € 185.496 lager.

De rijksbekostiging nam, behalve de indexering over 2019 en uitgekeerde extra eenmalige convenantsgelden aanpak lerarentekort, substantieel toe door onder meer:

- Toevoeging van extra middelen voor vermindering van werkdruk (nieuwe geldstroom vanaf het schooljaar 2018-2019) inclusief de eerdere beschikbaarstelling van deze middelen via een kasschuif.
- Onderwijsachterstandsgelden (invoering nieuwe systematiek ingaande het schooljaar 2019-2020).
- Overdrachten uit het samenwerkingsverband passend onderwijs.

De personeelslasten stegen in vergelijking met 2018 met € 1.025.483. De belangrijkste factor voor deze stijging was de toename van het aantal personeelsleden met FTE 18,8 door inzet van vooral de werkdrukmiddelen en ondersteuningsmiddelen passend onderwijs, projecten en overige bovenschools personeel, zoals de aanstelling van een staffunctionaris voor onderwijskwaliteit. De toename van het ziekteverzuim in 2019 heeft eveneens geleid tot meer personele inzet. De effecten van de nieuwe cao zijn in 2019 nog niet zichtbaar in de loonkosten. Daardoor bleef het loonkostenniveau, na eliminatie van eenmalige cao-effecten in 2018 van (afgerond) ad € 0,5 mio vrijwel gelijk. Een afwijkende kostencomponent was de vrij forse stijging van de pensioenpremies.

De afschrijvingslasten namen in 2019 toe met € 48.218. Dit is te verklaren door uitvoering van het ICT-vervangingsplan van de scholen waarvoor in 2019 voor een totaalbedrag van € 990.513 is geïnvesteerd.

De belangrijkste ontwikkelingen in de meerjarenbegroting

De cijfers van de meerjarenbegroting zijn gelijk aan de in december 2019 vastgestelde meerjarenbegroting 2020-2024, aangevuld met de effecten van:

- a) Verantwoordingsvoorschriften in februari 2020 met betrekking tot in 2019 ontvangen indexatie van de bekostiging en eenmalige aanvullende bekostiging uit het Convenant aanpak lerarentekort in relatie tot de eenmalige loonbetalingsverplichtingen ingevolge de nieuwe cao in 2020.
- b) Het besluit van de Raad van Bestuur in 2020 tot doorvoering van een stelselwijziging in de jaarverslaggeving voor de verwerking van groot onderhoud vanaf het boekjaar 2019 (activeren en afschrijven).

De eenmalige loonbetalingen in 2020 bestaande uit loonruimte over 2019 en uitkering uit het Convenant aanpak lerarentekort zoals die in de nieuwe cao zijn uitgewerkt waren niet in de vastgestelde meerjarenbegroting van december 2019 opgenomen. De verantwoordingsvoorschriften waarin is bepaald dat de in 2019 ontvangen (extra) bekostiging als bate in het boekjaar 2019 moet worden verantwoord en de lasten van de eenmalige loonbetalingen in het boekjaar 2020, leiden er toe dat er in het boekjaar 2020 een incidentele kostenpost van € 930.000 moet worden verantwoord. Deze post is in de cijfers van de meerjarenbegroting onder personeelslasten toegevoegd.

Het besluit tot stelselwijziging in de jaarverslaggeving voor groot onderhoud heeft tot gevolg dat de huisvestingslasten lager uitkomen dan waarmee in de meerjarenbegroting was gerekend. In de meerjarenbegroting was aanvankelijk nog gerekend met een jaarlijkse dotatie aan een voorziening voor groot onderhoud van € 581.000. Door de keuze voor het activeren van het groot onderhoud op de balans ingaande het boekjaar 2019 is deze dotatie in de meerjarenraming vervallen en zijn de afschrijvingslasten voor de komende jaren toegevoegd (voor de jaren 2020, 2021, 2022 geraamd op resp. € 60.000, € 100.000 en € 140.000).

De aldus herrekenende uitkomsten van de meerjarenbegroting laat een sluitende begroting zien. Hierbij past een kanttekening ten aanzien van de huisvestingslasten. Door de stelselwijziging komen de lasten van het groot onderhoud namelijk via de berekende afschrijvingslasten in de resultaten in de komende jaren in plaats van het jaar waarin achterstallig onderhoud is ontstaan.

Balans in meerjarig perspectief

	Realisatie vorig jaar 2018	Realisatie verslagjaar 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
ACTIVA					
VASTE ACITVA					
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	3.604.045	4.264.992	4.508.000	4.634.000	4.669.000
Financiële vaste activa	5.739.350	5.416.887	4.900.000	4.900.000	4.900.000
Totaal vaste activa	9.343.395	9.681.879	9.408.000	9.534.000	9.569.000
VLOTTENDE ACTIVA					
Voorraden	-	-	-	-	-
Vorderingen	1.353.644	1.676.373	1.500.000	1.500.000	1.500.000
Kortlopende effecten	-	-	-	-	-
Liquide middelen	3.714.371	4.160.140	2.956.000	3.194.000	3.585.000
Totaal vlottende activa	5.250.014	5.836.513	4.456.000	4.694.000	5.085.000
TOTAAL ACTIVA	14.593.410	15.518.392	13.864.000	14.228.000	14.654.000
PASSIVA					
EIGEN VERMOGEN					
Algemene reserve	7.844.015	8.281.604	7.400.000	7.753.000	8.169.000
Bestemmingsreserves	2.661.914	2.685.165	2.684.000	2.695.000	2.705.000
Overige reserves en fondsen	-	-	-	-	-
Totaal eigen vermogen	10.505.929	10.966.769	10.084.000	10.448.000	10.874.000
VOORZIENINGEN	380.492	375.491	380.000	380.000	380.000
LANGLOPENDE SCHULDEN	-	-	-	-	-
KORTLOPENDE SCHULDEN	3.706.989	4.176.132	3.400.000	3.400.000	3.400.000
TOTAAL PASSIVA	14.593.410	15.518.392	13.864.000	14.228.000	14.654.000

De belangrijkste mutaties in de balansposten in het verslagjaar t.o.v. het voorgaande jaar

Het balansbeeld bleef in het verslagjaar vrijwel gelijk als in voorgaand jaar. De boekwaarde van de materiële vaste activa mudeerde met € 660.947 door vooral investeringen in ICT-apparatuur uit de investeringsplannen van de scholen (totaalbedrag € 990.513) en kosten van renovatie van schoolgebouwen ad € 185.496 waarvoor in het verslagjaar voor het eerst de kosten zijn geactiveerd.

De belangrijkste ontwikkelingen in de meerjarenbalans

De meerjarenbalans laat de komende jaren een consistent beeld zien. In het balansbeeld zijn er in grote lijnen geen grote veranderingen in de afzonderlijke posten van de balans.

De belangrijke toekomstige investeringen en uitgaven vanuit de voorzieningen

Door de realisatie van de ICT-schoolplannen in 2019 en de laatste tranche in 2020 verwachten wij in 2021 en 2022 nog geen belangrijke vervangingsinvesteringen van ICT-apparatuur. De investeringen in schoolmeubilair zullen bestaan uit reguliere vervangingen zoals aangegeven in het vervangingsplan. Investeringsrenovatie schoolgebouwen (groot onderhoud) zijn afhankelijk van de uitkomsten van het nieuwe nog op te stellen meerjarenonderhoudsplan (MJOP) en afweging of activeren en afschrijven van deze uitgaven uiteindelijk de beste optie is.

3.3 Financiële positie

Kengetallen

Kengetal	Realisatie vorig jaar 2018	Realisatie verslagjaar 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Signalering
Solvabiliteit 2	0,75	0,73	0,75	0,76	0,77	Ondergrens: <0,30
Liquiditeit	1,42	1,40	1,31	1,38	1,50	Ondergrens: <0,75
Rentabiliteit	-0,03	0,01	-0,03	0,01	0,01	Afhankelijk van reservepositie van het schoolbestuur.
Indicator reservepositie (per einde verslagjaar)	0,33	0,32	0,30	0,32	0,33	Bovengrens: voor berekening zie toolbox PO-Raad.

Reservepositie

De reservepositie per einde het verslagjaar en volgende jaren is op voldoende niveau om de doelstellingen van PCBO Apeldoorn te realiseren en voldoet aan het afdekken van het risicoprofiel. In voorgaande jaren heeft de Raad van Bestuur extra middelen ingezet voor onder andere verbetering van de onderwijskwaliteit, professionalisering en verbetering van de ICT-infrastructuur. Voor de komende jaren hanteren we het principe van sluitende jaarbegrotingen met evenwicht tussen structurele inkomsten en uitgaven.

Locatieleider Saskia over werken bij PCBO Apeldoorn

"Het mooie aan het basisonderwijs is dat je de basis legt voor de rest van het leven van een kind. De basisschool is het fundament. Vanuit dit fundament kunnen de kinderen verder groeien en ontwikkelen. Je staat aan het begin van de schoolperiode van een kind. Samen met het kind en de ouders ga je die reis maken. Met als resultaat hopelijk dat het kind uitgroeit tot een tevreden en gelukkige volwassene."

Autonomie

"Om dit te kunnen realiseren heb ik autonomie nodig in mijn werk. Ik heb ruimte nodig om te doen wat ik belangrijk vind en waar ik het onderscheid kan maken. PCBO Apeldoorn geeft mij de ruimte om vanuit mijn functie keuzes te maken. Tijdens mijn stageperiode bij PCBO Apeldoorn merkte ik dat de scholen en de mensen die werken bij PCBO Apeldoorn een positieve uitstraling en een positief mensbeeld hebben. Toen ik tijdens mijn twee jaar Pabo tot het geloof kwam, was voor mij de keuze om te solliciteren bij PCBO Apeldoorn snel gemaakt."

"Ik heb ruimte nodig om te doen wat ik belangrijk vind en waar ik het onderscheid kan maken. PCBO Apeldoorn geeft mij de ruimte om vanuit mijn functie keuzes te maken."

B. JAARREKENING

4. Jaarrekening 2019

4.1 Balans per 31 december 2019 (na resultaatbestemming)

BALANS PER 31 DECEMBER 2019 (na resultaatbestemming)

ACTIVA	31 december 2019	31 december 2018
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa		
Gebouwen en terreinen	1.427.892	1.482.695
Renovatie	179.002	-
Inventaris en apparatuur	2.658.098	2.121.350
	<u>4.264.992</u>	<u>3.604.045</u>
Financiële vaste activa		
Effecten	5.416.887	5.739.350
TOTAAL VASTE ACTIVA	9.681.879	9.343.395
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorderingen		
Ministerie van OCW	1.329.414	1.305.957
Overige vorderingen	346.959	229.686
	<u>1.676.373</u>	<u>1.535.643</u>
Liquide middelen	4.160.140	3.714.371
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	5.836.513	5.250.014
TOTAAL ACTIVA	15.518.392	14.593.409

PASSIVA	31 december 2019	31 december 2018
Eigen vermogen		
Algemene reserve	8.281.604	7.844.015
Bestemmingsreserve privaat	<u>2.685.165</u>	<u>2.661.914</u>
Totaal eigen vermogen	10.966.769	10.505.929
Vorzieningen		
Jubileumuitkeringen	375.491	380.492
Kortlopende schulden		
Crediteuren	1.002.543	898.620
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.166.813	1.089.028
Schulden terzake van pensioenen	360.491	290.079
Overige kortlopende schulden	539.960	400.968
Overlopende passiva	<u>1.106.325</u>	<u>1.028.294</u>
	<u>4.176.132</u>	<u>3.706.989</u>
TOTAAL PASSIVA	<u>15.518.392</u>	<u>14.593.410</u>

4.2 Staat van baten en lasten over 2019

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2019

	2019	Begroting 2019	2018
BATEN			
Rijksbijdragen	33.755.366	31.973.300	31.753.268
Overige overheidsbijdragen en -subsidies	197.496	235.000	217.679
Overige baten	78.968	76.800	44.201
Totaal baten	34.031.830	32.285.100	32.015.148
LASTEN			
Personeelslasten	28.156.112	27.280.000	27.130.629
Afschrijvingen	579.251	613.000	531.033
Huisvestingslasten	1.922.723	2.280.700	2.272.406
Overige lasten	2.938.731	2.809.900	2.938.206
Totaal lasten	33.596.817	32.983.600	32.872.274
Saldo baten en lasten	435.013	-698.500	-857.126
Financiële baten en lasten	25.827	35.500	23.837
Nettoresultaat	460.840	-663.000	-833.289

4.3 Kasstroomoverzicht 2019

KASSTROOMOVERZICHT 2019

		2019	2018
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Resultaat (saldo baten en lasten)		435.013	-857.118
Aanpassingen voor:			
- afschrijvingen	579.251	531.032	
- mutaties voorzieningen	-5.001	-2.306	
		574.250	528.726
Veranderingen in vlottende middelen:			
- vorderingen	-140.730	541.047	
- schulden	469.143	154.135	
		328.413	695.182
Kasstroom uit bedrijfsoperaties			
		1.337.676	366.790
Ontvangen interest	2.210	1.998	
Waardeveranderingen en opbrengsten financiële vaste activa en effecten	23.617	21.839	
Betaalde interest	-	-	
Buitengewoon resultaat	-	-	
		25.827	23.837
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten			
		1.363.503	390.627
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings in materiële vaste activa	-1.240.198	-440.834	
Desinvesteringen materiële vaste activa	-	-	
Overige investeringen in financiële vaste activa	322.464	830.403	
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten			
		-917.734	389.569
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Nieuw opgenomen leningen	-	-	
Aflossing langlopende schulden	-	-	
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten			
		-	-
Mutatie liquide middelen			
		445.769	780.196
Stand liquide middelen per 31 december 2018		3.714.371	
Stand liquide middelen per 31 december 2019		4.160.140	
Mutatie liquide middelen			
		445.769	

4.4 Grondslagen voor de jaarrekening

Algemeen

De grondslagen voor de inrichting van de jaarrekening zijn gebaseerd op de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (RJO). Deze regeling geldt voor alle door het Rijk bekostigde onderwijsinstellingen. Als uitgangspunt gelden de inrichtingsvereisten van titel 9 boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Specifiek is de Richtlijn 660 Onderwijsinstellingen van toepassing.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva gewaardeerd volgens het kostprijsmodel.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden. Als verbonden partij worden aangemerkt alle rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Ook de statutaire leden van de Raad van Bestuur, andere sleutel-functionarissen in het management van de instelling en nauwe verwanten zijn verbonden partijen. Transacties met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

Stelselwijziging

In verband met wijziging van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in 2018 (RJ-Uiting 2018-5) is met ingang van het boekjaar 2019 een stelselwijziging doorgevoerd ten aanzien van de verwerking van uitgaven voor groot onderhoud aan de gebouwen.

De stelselwijziging houdt in dat de uitgaven voor planmatig groot onderhoud niet langer rechtstreeks ten laste van het resultaat worden gebracht maar op de balans worden geactiveerd en daarover wordt afgeschreven. De verwerkingwijze van deze wijziging is prospectief en derhalve niet met terugwerkende kracht verwerkt in de jaarrekening.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van in gebruikname.

Gebouwen en terreinen

Schoolgebouwen, waarvan het juridisch eigendom berust bij de Stichting en het economisch eigendom bij de gemeente, zijn niet in de balans opgenomen. De overige gebouwen worden afgeschreven op basis van 2,5% van de aanschafwaarde. Eigen investeringen in schoolgebouwen die zijn geïnvesteerd uit private middelen, worden afgeschreven op basis van een afschrijvingspercentage van 10%. Uitgaven voor planmatig groot onderhoud/renovatie worden op de balans geactiveerd en afgeschreven. Uitgaven tot € 5.000 worden niet geactiveerd. De aldus aangemerkte bedrijfsmiddelen worden afgeschreven op basis van een afschrijvingspercentage van 5% tot 16 2/3%. Alle overige uitgaven voor onderhoud worden ten laste gebracht van het resultaat op het moment dat deze zich voordoen.

Inventaris en apparatuur

De inventaris en apparatuur van het bureau van de Stichting worden afgeschreven op basis van een afschrijvingspercentage van 10 tot 33,33% van de aanschafwaarde. Bedrijfsmiddelen met een aanschafwaarde tot € 1.500 worden niet geactiveerd.

Schoolmeubilair wordt afgeschreven op basis van een afschrijvingspercentage van 5% tot 12,5% van de aanschafwaarde.

De ICT-apparatuur wordt afgeschreven op basis van een afschrijvingspercentage van 12,5% tot 20% van de aanschafwaarde.

De ICT-infrastructuur wordt afgeschreven op basis van een afschrijvingspercentage van 12,5% tot 33 1/3% van de aanschafwaarde.

Bedrijfsmiddelen schoolmeubilair, ICT-apparatuur en ICT-infrastructuur met een aanschafwaarde tot € 2.000 worden niet geactiveerd.

De waarde van leermethodes en meerjarig methodisch lesmateriaal is niet in de balans opgenomen. De uitgaven worden rechtstreeks ten laste van de staat van baten en lasten gebracht.

Financiële vaste activa

Voor de bepaling van de waarde wordt per balansdatum de methode van individuele waardering toegepast. Vastrentende waarden die worden aangehouden tot het einde van de looptijd worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, waarbij op individuele wijze wordt rekening gehouden met de lagere marktwaarde.

Flottende activa

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde, onder aftrek van een eventuele noodzakelijk geachte voorziening voor risico van oninbaarheid.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Liquide middelen die niet ter directe beschikking staan worden verwerkt onder de vorderingen. Liquide middelen die gedurende langer dan 12 maanden niet ter directe beschikking staan van de stichting worden verwerkt onder de financiële vaste activa.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen wordt onderscheiden in publiek en privaat eigen vermogen. Tot het publiek eigen vermogen behoren de algemene reserve en de bestemmingsreserves publiek. Het privaat eigen vermogen bestaat uit de bestemmingsreserves privaat.

Algemene reserve

De algemene reserve is gevormd door de overschotten van de staat van baten en lasten. Jaarlijks wordt het exploitatieresultaat, verminderd met de toevoegingen aan bestemmingsreserves en vermeerderd met onttrekkingen aan bestemmingsreserves, toegevoegd, c.q. onttrokken.

Bestemmingsreserves privaat

De bestemmingsreserves privaat zijn gevormd uit privaatrechtelijke middelen en activiteiten. Het exploitatiesaldo uit privaatrechtelijke activiteiten dat per boekjaar afzonderlijk wordt bepaald, wordt aan de bestemmingsreserves toegevoegd c.q. onttrokken, tenzij op basis van een bestuursbesluit anders is besloten.

Voorzieningen

Pensioenen

PCBO Apeldoorn heeft voor werknemers de pensioenregeling ondergebracht bij het pensioenfonds ABP (de pensioen-uitvoerder). Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. We hebben geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij ABP, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. In de staat van baten en lasten is een pensioenlast opgenomen die gelijk is aan de in het boekjaar verschuldigde premie, rekening houdend met achterstand in premiebetaling. In de balans zijn de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar verantwoord.

De dekkingsgraad van het ABP ultimo 2019 is 97,8%. Op 31 maart 2020 was de beleidsdekkingsgraad (gemiddelde van 12 maanden) 93,0%. ABP heeft een herstelplan opgesteld waarbij binnen maximaal 10 jaar de beleidsdekkingsgraad 128% is. Als het niet lukt om binnen 10 jaar de 128% te halen of als de beleidsdekkingsgraad langer dan 5 jaar lager is dan 104,2%, worden de pensioenen verlaagd.

Uitgestelde beloningen

Op basis van Richtlijn 271 van de Raad voor de Jaarverslaggeving is een voorziening opgenomen voor verplichtingen uit hoofde van toekomstige uitkeringen bij ambtsjubilea van personeelsleden. De voorziening is opgenomen tegen de contante waarde van de toekomstige uitbetalingen en is afhankelijk van de ingeschatte blijfkans, gemiddelde salarisstijging en disconteringsvoet. De werkelijke jubilea-uitkeringen worden ten laste van deze voorziening gebracht.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden

Dit betreffen schulden met een op balansdatum resterende looptijd van ten hoogste één jaar. Kortlopende schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde van de schuld.

Overlopende passiva

De overlopende passiva betreffen de vooruit ontvangen bedragen die aan de opvolgende periode worden toegerekend, en/of nog te betalen bedragen, voor zover deze niet onder de overige kortlopende schulden zijn opgenomen.

Baten en lasten

De baten en lasten worden toegerekend aan het desbetreffende verslagjaar waarop deze betrekking hebben. Het verslagjaar is gelijk aan het kalenderjaar.

Rijksbijdragen

De ontvangen (normatieve) rijksbijdrage en de niet-geoormerkte OCW-subsidies (vrij besteedbare doelsubsidies zonder verrekeningsclausule) worden in het jaar waarop de toekenningen betrekking hebben volledig verwerkt als bate in de staat van baten en lasten. Ingeval er van de ontvangen vrij besteedbare doelsubsidies zonder verrekeningsclausule een deel is afgezonderd waarvan de besteding is vastgelegd in een concreet bestedingsplan, wordt dat deel opgenomen onder de overlopende passiva.

Geoormerkte OCW-subsidies met een vrij besteedbaar overschot (doelsubsidies waarbij het overschot geen verrekeningsclausule heeft) worden ten gunste van de staat van baten en lasten verantwoord naar rato van de voortgang van de gesubsidieerde activiteiten. Het deel van de subsidies waar nog geen activiteiten voor zijn verricht per balansdatum worden verantwoord onder de overlopende passiva.

Geoormerkte OCW-subsidies (doelsubsidies met verrekening clausule) worden ten gunste van de staat van baten en lasten verantwoord in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde lasten komen. Niet bestede middelen worden verantwoord onder de overlopende passiva zolang de bestedingstermijn nog niet is verlopen. Niet bestede middelen worden verantwoord onder de kortlopende schulden zodra de bestedingstermijn is verlopen op balansdatum.

Overige exploitatiesubsidies

Overige exploitatiesubsidies worden ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde lasten komen/waarin de opbrengsten zijn gederfd/waarin het exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Bepaling van het nettoresultaat

De staat van baten en lasten is samengevoegd tot het niveau bevoegd gezag, en omvat derhalve zowel de exploitatieresultaten van alle onder de stichting ressorterende scholen alsmede de stichtingsbaten en -lasten (privaatrechtelijke activiteiten).

Het nettoresultaat is in het eigen vermogen in de balans verwerkt op basis van (het voorstel voor) de bestemming van het nettoresultaat.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

4.5 Toelichting op de balans

VASTE ACTIVA

MATERIËLE VASTE ACTIVA

De boekwaarde van de materiële vaste activa muteerde in het verslagjaar als volgt:

	Verkrijgingsprijs t/m 2018	Afschrijving t/m 2018	Boekwaarde 31-12-2018
Gebouwen en terreinen	€	€	€
Gebouw Jean Monnetpark 27	1.700.508	339.146	1.361.362
Schoolgebouw PCBO De Diamant Het Rooster	160.000	38.667	121.333
Inventaris en apparatuur			
Inventaris kantoorgebouw Jean Monnetpark 27	183.549	173.780	9.769
Schoolmeubilair	1.960.206	661.927	1.298.279
ICT-apparatuur	1.860.866	1.328.689	532.177
ICT-infrastructuur	492.945	211.821	281.124
Totaal materiële vaste activa	6.358.074	2.754.030	3.604.044

	Investerings 1)	Afschrijving 2019	Boekwaarde 31-12-2019	Activa buiten gebruik in 2019
Gebouwen en terreinen	€	€	€	€
Gebouw Jean Monnetpark 27	-	38.803	1.322.560	-
Schoolgebouw De Diamant Het Rooster	-	16.000	105.333	-
Renovatie	185.496	6.494	179.002	-
Inventaris en apparatuur				
Inventaris kantoorgebouw Jean Monnetpark 27	-	7.163	2.606	-
Schoolmeubilair	66.492	110.559	1.254.212	-
ICT-apparatuur	988.210	261.053	1.259.334	68.591
ICT-infrastructuur	-	139.179	141.945	-
Totaal materiële vaste activa	1.240.198	579.251	4.264.992	68.591

1) In 2019 waren er geen desinvesteringen. De activa buiten gebruik betreft de verkrijgingsprijs van materiële vaste activa die in 2019 geheel zijn afgeschreven en niet meer in gebruik zijn.

De afschrijvingspercentages zijn als volgt:

gebouw Jean Monnetpark	2,5%
eigen investering schoolgebouw PCBO De Diamant Het Rooster	10%
renovatie	6% - 20%
inventaris kantoor	10% - 20%
schoolmeubilair	5% - 12,5%
ICT-apparatuur	12,5% - 20%
ICT-infrastructuur	12,5% - 33 1/3%

Vanaf het boekjaar 2019 zijn de kosten van renovatie en groot onderhoud aan schoolgebouwen en terreinen op de balans geactiveerd en wordt hierop afgeschreven. In voorgaande boekjaren zijn deze kosten verwerkt in de staat van baten en lasten.

De waarde voor de onroerende zaakbelasting van het kantoorgebouw Jean Monnetpark 27 bedraagt € 501.000 (peildatum 1 januari 2019). De verzekerde waarde voor de gebouwenverzekering bedraagt € 1.848.700 (peildatum 1 januari 2020).

FINANCIËLE VASTE ACTIVA

Effecten

Het verloop van de boekwaarde is als volgt te specificeren:

	Boekwaarde 31-12-2018	Investeringen	Desinvesteringen	Gerealiseerd en ongerealiseerd koersresultaat	Boekwaarde 31-12-2019
Obligaties	€ 5.739.350	€ 377.804	€ 647.237	€ -53.030	€ 5.416.887

De marktwaarde van de obligaties is per ultimo 2019 € 5.585.698 (2018: € 5.786.612). De gemiddelde looptijd van de obligaties per 31 december 2019 is 3,49 jaar (per ultimo 2018: 3,48 jaar). De beleggingsportefeuille, die wordt beheerd door een externe vermogensbeheerder, is conform de ministeriele regelgeving belegd in vast rentende waarden. De obligaties die in 2020 vervallen ad € 402.454 zijn onder de financiële vaste activa opgenomen omdat deze worden herbelegd.

VLOTTENDE ACTIVA

Vorderingen

De verwachte resterende looptijd van de kortlopende vorderingen is korter dan 12 maanden. De specificatie van de vorderingen is als volgt:

	31 dec. 2019	31 dec. 2018
	€	€
Ministerie van OCW		
Rijksvergoeding personeel	1.356.755	1.359.991
Regeling Prestatiebox PO	-40.818	-40.348
Overige subsidies	13.477	-13.686
Totaal Ministerie OCW	1.329.414	1.305.957
Overige vorderingen		
Personeel		
salariskosten intensieve taalklassen/eerste opvangklas	88.547	133.421
Overige		
Lopende rente van obligaties en banktegoeden	36.193	41.817
Rekening-courant PCKO	67.770	36.731
UWV, compensatieregeling transitievergoedingen	85.600	-
Overige vorderingen	68.849	17.718
Totaal overige vorderingen	346.959	229.687
Totaal vorderingen	1.676.373	1.535.644
Liquide middelen		
	31 dec. 2019	31 dec. 2018
	€	€
De specificatie van de liquide middelen is als volgt:		
Kasmiddelen	314	293
Totaal kasmiddelen	314	293
Tegoeden op bank- en girorekeningen		
Bankrekeningen scholen	85.802	81.829
Banktegoeden vermogensbeheer	750.024	404.510
Bankrekeningen overig	1.359.067	912.966
Totaal tegoeden op bank- en girorekeningen	2.194.893	1.399.305
Deposito's en spaartegoeden		
Spaartegoeden direct opvraagbaar	1.964.933	2.314.772
Totaal deposito's en spaartegoeden	1.964.933	2.314.772
Totaal liquide middelen	4.160.140	3.714.370

PASSIVA

Eigen vermogen

Het eigen vermogen muteerde in het verslagjaar als volgt:

	Stand per 31 dec. 2018	Resultaat	Overige mutaties	Stand per 31 dec. 2019
Algemene reserve	€ 7.844.015	€ 437.589	-	€ 8.281.604
Bestemmingsreserve privaat	€ 2.661.914	€ 23.251	-	€ 2.685.165
Totaal eigen vermogen	€ 10.505.929	€ 460.840	-	€ 10.966.769

Het exploitatiesaldo over het jaar 2019 ad € 460.840 is overeenkomstig het besluit van de Raad van Bestuur verwerkt in de balans per ultimo het verslagjaar door dotatie aan het eigen vermogen.

De toevoeging aan de algemene bestemmingsreserve privaat ad € 23.251 is gelijk aan het exploitatiesaldo dat is berekend volgens de afzonderlijke staat van baten en lasten van de Stichting (privaatrechtelijke activiteiten) die is opgenomen in de bijlage behorende bij deze jaarrekening.

Voorzieningen

De opgenomen voorziening betreft de toekomstige kosten van jubilea aan het personeel (25 en 40-jarig ambtsjubileum) ingevolge de CAO. De voorziening is berekend per medewerker op de contante waarde tegen een disconteringsvoet van 2,5% en de geschatte blijfkans.

De voorziening muteert in het verslagjaar als volgt:

	31 dec. 2019 €
Stand per 1 januari 2019	380.492
Onttrekkingen	-34.053
Dotaties	29.052
Stand per 31 december 2019	375.491

De stand van de voorziening is naar looptijd:

Kortlopend (< 1 jaar)	35.418
Langlopend (> 1 jaar)	340.073
Stand per 31 december 2019	375.491

In de cao PO 2014-2015 zijn afspraken gemaakt over duurzame inzetbaarheid (hoofdstuk 8A) en is de BAPO-regeling vervallen. De cao-regeling biedt medewerkers de mogelijkheid om afspraken te maken om het basisbudget van 40 uur maximaal 3 jaar te sparen en medewerkers vanaf 57 jaar de mogelijkheid om gedurende 5 jaar het bijzonder budget voor ouderenverlof van 130 uur maximaal 5 jaar te sparen op basis van een vooraf ingediend plan. Per ultimo het verslagjaar waren er geen werknemers die van deze mogelijkheid hebben gebruik gemaakt.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden naar verwachting in het boekjaar 2020 afgewikkeld. De specificatie van de kortlopende schulden is als volgt:

	31 dec. 2019	31 dec. 2018
	€	€
Crediteuren		
Nog te betalen exploitatiefacturen en huisvestingskosten schoolgebouwen	1.002.543	898.620
Totaal crediteuren	1.002.543	898.620
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Loonbelasting/premie volksverzekeringen	1.096.244	1.002.421
Overige premies	70.569	86.607
Totaal belastingen en premies sociale verzekeringen	1.166.813	1.089.028
Schulden terzake van pensioenen		
ABP, pensioenpremies	360.490	290.079
Totaal schulden terzake van pensioenen	360.490	290.079
Overige kortlopende schulden		
Gemeente Apeldoorn		
- vergoedingen voor huisvestingsvoorzieningen	304.802	38.360
- gebruiksvergoedingen schoolgebouwen	12.000	124.000
- project Brede School	16.712	25.988
Netto salarissen	9.722	6.504
Overige personeelskosten, ontslagregelingen en te verrekenen uitkeringen	89.552	81.822
Bijdrage onderwijsachterstanden	56.312	-
Kosten adviseurs en schoolbegeleiding	27.561	90.187
Overige	23.299	34.107
Totaal overige kortlopende schulden	539.960	400.968
Overlopende passiva		
Vooruit ontvangen subsidies OCW niet geoormerkt:		
Doorbetalingen rijksbijdrage SWV passend onderwijs	113.619	33.025
Doorbetalingen rijksbijdrage SWV passend onderwijs (HB-project)	-	35.000
Subsidie LeerlingOntwikkelfonds	-	30.000
Subsidie zij-instroom	27.633	-
Impuls muziekonderwijs (Fonds voor Cultuurparticipatie)	8.700	9.120
Overige overlopende passiva:		
- vakantiegelden personeel	885.033	828.871
- accountants- en administratiekosten	18.380	34.400
- overige kosten	52.960	57.878
Totaal overlopende passiva	1.106.325	1.028.294
Totaal kortlopende schulden	4.176.131	3.706.989

VERBONDEN PARTIJEN

Model E

Naam	Juridische vorm	Statutaire Zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 2019	Resultaat jaar 2018	Art 2: 403 BW	Deelname %	Consolidatie %
¹⁾	Stichting	Apeldoorn	4	€ 44.610	€ 15.439	nee	n.v.t.	n.v.t.

1) Stichting voor Protestants Christelijke Kinderopvang Apeldoorn

Er heeft geen consolidatie plaatsgevonden omdat deze groepsmaatschappij slechts van te verwaarlozen betekenis is en haar opnemng geen betekenis heeft voor de beoordeling van het geconsolideerd vermogen, de geconsolideerde financiële positie of het geconsolideerd resultaat [artikel 2:407 lid 1 BW].

4.6 Model G Verantwoording subsidies

G1 Subsidies zonder verrekenclausule

Omschrijving Jaar Kenmerk	Bedrag van toewijzing €	Ontvangen t/m verslagjaar €	Prestatie Afgerond? Ja/Nee
Regeling lerarenbeurs voor scholing, schooljaar 2019-2020 (5 scholen)	48.484	48.484	nee
LerarenOntwikkelfonds 'Reken maar!' d.d. 4-07-2018 [LOF17-0426]	30.000	30.000	ja
Totaal	78.484	78.484	

G2 Subsidies met verrekeningsclausule

Geen

4.7 Verslag inzet middelen project Brede School (project gemeente Apeldoorn)

Sinds een aantal jaren is het budgetbeheer en financiële verantwoording van het project Brede Scholen door de gemeente Apeldoorn belegd bij PCBO Apeldoorn. Dit is gedaan vanwege de betrokkenheid met het onderwijs. Het project heeft als doelstelling het vergroten van ontwikkelingskansen van kinderen en bijdragen aan de leefbaarheid van de buurt. Het project is opgezet ten behoeve van 6 buurten binnen de gemeente Apeldoorn (Orden, Sprenkelaar, Sluisoord, Zuid, Vleugelschool Zuid en Zuidwest) waarin een aantal basisscholen en andere maatschappelijke organisaties participeren. Per einde het boekjaar 2019 heeft de gemeente Apeldoorn de subsidieverstreking voor dit project voor 5 buurten beëindigd.

Op 5 december 2019 heeft de gemeente de subsidie definitief vastgesteld over het jaar 2018 op een totaalbedrag van € 109.125.

Dit bedrag is gelijk aan de eerder toegekende subsidie. Voor de uitvoering van de activiteiten waren voor een bedrag van in totaal € 100.283 uitgaven gedaan, zodat een bedrag van € 8.841 terug betaald zou moeten worden. De gemeente heeft het verzoek om 10% van het vastgestelde subsidiebedrag toe te voegen aan reserve gehonoreerd. Het bedrag van € 8.841 is derhalve niet teruggevorderd.

Voor het jaar 2019 bedraagt de door de gemeente toegekende subsidie in totaal € 112.290. In 2019 zijn er overeenkomstig de subsidievoorwaarden uitgaven gedaan voor een bedrag van € 108.752 zodat er ultimo 2019 een terugbetalingsverplichting resteert van € 3.537. Dit bedrag is in de balans onder de kortlopende schulden opgenomen. De subsidieafrekening 2019 zal door de gemeente in de loop van 2020 worden vastgesteld.

De ontvangen subsidie voor dit project en de bestedingen zijn niet in de staat van baten en lasten opgenomen omdat PCBO Apeldoorn in het project slechts een administratieve rol en kassiersfunctie vervult en de betrokkenheid van de scholen van PCBO Apeldoorn van geringe omvang is in verhouding tot de totale activiteiten van dit gemeentelijke project waarmee de subsidie in feite voor het overgrote deel is bestemd voor de overige deelnemende participanten.

4.8 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Verplichtingen BAPO-verlof

Bij besluit van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 22 september 2010 is in de Regeling jaarverslaggeving Onderwijs (RJO) vastgelegd dat het niet is toegestaan een voorziening voor verplichtingen ingevolge de regeling Bevordering Arbeidsparticipatie Ouderen (BAPO) te vormen. Overeenkomstig dit besluit zijn de lasten van het BAPO-verlof in aanmerking genomen in de periode waarover deze lasten zijn verschuldigd en dienovereenkomstig in de staat van baten en lasten verwerkt onder de personeelslasten.

Operational lease-overeenkomsten

Ten aanzien van digitale afdruksystemen voor de scholen en het bureau van de Stichting is na een gehouden Europese aanbestedingsprocedure een meerjarige operational lease-overeenkomst afgesloten. De ingangsdatum van de overeenkomst is 1 september 2017 met een vaste looptijd van 5 jaar met tweemaal een optie tot 1 jaar verlenging (5+1+1) en heeft een financiële verplichting van ongeveer € 135.000 op jaarbasis.

Glasvezelverbindingen en aanverwante diensten Vodafone

In november 2016 en aanvullende opdrachten in mei 2017 zijn financiële verplichtingen aangegaan ten behoeve van de aanleg van glasvezelverbindingen en aanverwante diensten. Deze verplichtingen bedragen vanaf 1 augustus 2017 jaarlijks € 89.795 gedurende drie jaar.

4.9 Toelichting op de staat van baten en lasten

Algemene toelichting

De staat van baten en lasten is samengevoegd tot het niveau bevoegd gezag en omvat derhalve zowel de exploitatie-resultaten van alle onder de stichting ressorterende scholen alsmede de privaatrechtelijke activiteiten (stichtingsbaten en –lasten).

De afzonderlijke posten worden als volgt toegelicht:

Toelichting op de staat van baten en lasten

BATEN

Rijksbijdragen

	2019	Begroting	2018
	€	2019	€
		€	€
(Normatieve) rijksbijdrage OCW	32.483.603	31.067.300	30.678.594
Overige subsidies OCW	208.437	138.000	198.466
Doorbetalingen Rijksbijdragen	1.063.326	768.000	876.208
Totaal Rijksbijdragen OCW	33.755.366	31.973.300	31.753.268

De (normatieve) rijksbijdrage OCW bestaat uit de volgende vergoedingen voor personeel en materiële instandhouding:

	2019	Begroting	2018
	€	2019	€
		€	€
Vergoedingen voor personele kosten	21.136.724	20.604.500	20.754.878
Aanvullende bekostiging (dec. 2019)	552.326	-	-
Groeibekostiging personeel	152.496	140.000	375.351
Samenvoeging (fusiegelden)	115.605	148.700	112.504
Budget voor Personeels- en arbeidsmarktbeleid	4.661.880	4.426.600	3.861.415
Bekostiging impulsgebieden	111.727	107.400	190.956
Onderwijsachterstandenbeleid	248.988	180.100	-
Vergoeding voor materiële instandhouding	4.405.229	4.385.400	4.358.810
Regeling Prestatiebox PO	1.098.629	1.074.600	1.024.674
Totaal (normatieve) rijksbijdrage OCW	32.483.604	31.067.300	30.678.588

De totaalsom van de (normatieve) rijksbijdragen is in 2019 toegenomen met 5,9% tot € 32,5 mio.

De forse toename van de rijksbekostiging vloeit voort uit de ontvangen algemene prijsbijstelling (kabinetsbijdrage) van 3,13% voor het jaar 2019 en een eenmalige aanvulling op de bekostiging uit het convenant aanpak lerarentekort ad € 552.326 die is ontvangen in december 2019. Een deel van de prijsbijstelling (ca. 0,8%) is uitgekeerd voor dekking van gestegen pensioenpremies. Het overige deel, maar ook de eenmalige aanvulling is in de arbeidsvoorwaarden van de nieuwe cao betrokken. De cao is begin januari 2020 tot stand gekomen. De nabetalings van salarissen over 2019 en eenmalige uitkeringen uit het convenant lerarentekort hebben in februari 2020 plaatsgehad. Het effect hiervan op de resultaatverantwoording van de boekjaren 2019 en 2020 is groot en wijkt sterk af van de begroting. Conform de gegeven verantwoordingsvoorschriften zijn de extra baten in het resultaat van 2019 opgenomen en komen de nabetaalde salariskosten ten laste van het resultaat van het boekjaar 2020.

De middelen uit het Budget voor Personeels- en arbeidsmarktbeleid zijn in 2019 verder toegenomen door de toevoeging van extra middelen voor vermindering van werkdruk en de aantrekkelijkheid van het beroep te vergroten, een nieuwe geldstroom die is ingegaan vanaf het schooljaar 2018-2019. Het besluit van de minister in maart 2019 om gelden voor werkdruk eerder beschikbaar te stellen door toepassing van een kasschuifregeling leidde er toe dat deze middelen vanaf 2019-2020 extra zijn verhoogd. Voor het schooljaar 2019-2020 bedragen deze middelen in totaal € 1.252.000.

De bekostiging voor onderwijsachterstandenbeleid is met ingang van het schooljaar 2019-2020 via een nieuw en verbeterd systeem van verdeling toegekend. De bekostiging Impulsgebieden is daarmee vervallen. De bekostiging is niet langer gebaseerd op het opleidingsniveau van de ouders of verzorgers maar op meerdere factoren zoals ook het land van herkomst en de verblijfsduur in Nederland. Voor het jaar 2019 was deze nieuwe geldstroom aanmerkelijk hoger dan in de begroting was opgenomen.

De vergoeding voor materiële instandhouding wordt per kalenderjaar toegekend op basis van de telgegevens per 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar en bestaat uit groepsafhankelijke vergoedingen en leerlingafhankelijke vergoedingen.

Naast de reguliere lumpsum bekostiging ontvangen scholen een extra budget via de Regeling prestatiebox PO. Het budget is bedoeld voor de realisering van de afspraken ten aanzien van opbrengstgericht werken, professionalisering van leraren en schoolleiders, taal en rekenen, cultuureducatie, excellentie, ouderbetrokkenheid die in het bestuursakkoord Primair Onderwijs 2014-2020 zijn vastgelegd. Het akkoord heeft tot doel de opbrengsten van het primair onderwijs over de hele linie te verhogen. Het akkoord bevat de volgende vier actielijnen:

- Talentontwikkeling door uitdagend onderwijs
- Een brede aanpak voor duurzame onderwijsverbetering
- Professionele scholen
- Doorgaande ontwikkelijnen

De baten van de prestatiebox bleven in 2019, behalve een prijsbijstelling, onveranderd ten opzichte van het jaar 2018.

De specificatie van de overige subsidies OCW luidt als volgt:

	2019 €	Begroting 2019 €	2018 €
niet geormerkt			
Subsidie voor studieverlof (lerarenbeurs)	47.140	54.000	65.027
Subsidie voor vervangingskosten (schoolleiders)	-	-	15.680
Subsidie zij-instroom	32.367	-	-
Tegemoetkoming herintreders	12.500	-	-
Eerste opvang asielzoekerskinderen en vreemdelingen	86.430	74.000	117.759
Subsidie Leraren Ontwikkel Fonds	30.000	-	-
Overige subsidie	-	10.000	-
Totaal overige subsidies OCW	208.437	138.000	198.466

Het betreft middelen die op projectmatige basis zijn ingezet.

De subsidie voor studieverlof (lerarenbeurs) betreft het aan het boekjaar toe te rekenen gedeelte van de voor de schooljaren 2018-2019 en 2019-2020 ontvangen subsidiegelden. Overeenkomstig de subsidievoorwaarden is de subsidie besteed ten behoeve van vervanging van leraren tijdens studieverlof.

In 2019 is ten behoeve van enkele zij-instromers en herintreders gebruik gemaakt van nieuwe subsidieregelingen.

De bekostiging voor eerste opvang van asielzoekerskinderen en overige vreemdelingen is een aanvulling voor leerlingen die de eerste 2 jaar in Nederland verblijven. De instroom van asielzoekerskinderen is in 2019 wat verder terug gelopen. Ruim de helft van de bekostiging is in 2019 ontvangen voor leerlingen uit de Eerste Opvang Klassen waarmee vanaf het schooljaar 2018-2019 van start is gegaan in de Emmaschool.

In 2019 is een onderwijsvernieuwingproject van Montessorischool Passe Partout Centrum gerealiseerd waarvoor een subsidie van € 30.000 uit het Leraren Ontwikkel Fonds is ontvangen.

Doorbetalingen rijksbijdragen

	2019 €	Begroting 2019 €	2018 €
Doorbetalingen rijksbijdragen			
Vergoeding Samenwerkingsverband passend onderwijs	1.032.485	745.000	865.196
Zorgmiddelen leerlingen cluster 1 en 2	30.841	23.000	11.012
Totaal doorbetalingen rijksbijdragen	1.063.326	768.000	876.208

De overdrachten van middelen vanuit Samenwerkingsverband passend onderwijs omvatten middelen voor lichte ondersteuning op basis van een bedrag per leerling, extra ondersteuningsmiddelen voor zorgleerlingen die de scholen als individuele arrangementen aanvragen en overige middelen voor projecten.

In 2019 was er opnieuw een toename van zorgaanvragen voor extra ondersteuning. De overdrachten voor lichte ondersteuning stegen in 2019 mede door een aanvullende overdracht over de periode januari 2019 t/m juli 2019 en een eenmalige overdracht van middelen voor basisondersteuning van € 35 per leerling voor het schooljaar 2019-2020 (bate in 2019 ad € 81.000). Verder zijn in 2019 voor een bedrag van € 51.500 middelen ontvangen voor projecten hoogbegaafdheid.

De baten zijn verantwoord conform de beschikkingen die het samenwerkingsverband heeft afgegeven.

De middelen voor lichte ondersteuning zijn zoveel mogelijk op wijkniveau besteed op basis van de verschillende ondersteuningsbehoeften van de scholen in de wijk. De doorbetaalde vergoedingen zijn ook ingezet voor IB'ers (toevoegingen van formatie aan de reguliere formatiebudgetten van de scholen) en excellentie (kosten plusbegeleiding/ plusprogramma).

De zorgmiddelen leerlingen cluster 1 en 2 (slechtziende en slechthorende leerlingen) zijn in het kader van passend onderwijs overgedragen door Koninklijke Visio en Stichting Kentalis Onderwijs.

Overige overheidsbijdragen en -subsidies

	2019 €	Begroting 2019 €	2018 €
Overige overheidsbijdragen en -subsidies			
Gemeentelijke bijdrage educatie			
Intensieve taalklassen	197.496	235.000	217.679
Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies	197.496	235.000	217.679

De intensieve taalklassen maken onderdeel uit van het gemeentelijke onderwijskansenbeleid. Dit is een gezamenlijk initiatief van de gemeente Apeldoorn en de drie grote schoolbesturen.

Overige baten

	2019 €	Begroting 2019 €	2018 €
Overige baten			
Overige vergoedingen	78.938	76.800	44.201
Totaal overige baten	78.938	76.800	44.201

Onder de overige vergoedingen zijn onder meer ontvangen opleidingsvergoedingen en overige diverse opbrengsten verantwoord. Hieronder is tevens een bedrag van € 43.800 begrepen voor dekking van gemaakte kosten voor de ontwikkeling en uitvoering van (ver)nieuwbouwprojecten schoolgebouwen.

LASTEN

Personeelslasten

	2019 €	Begroting 2019 €	2018 €
Lonen en salarissen			
Brutolonen en salarissen	20.774.307	20.275.500	20.167.555
Sociale lasten	2.344.229	2.454.000	2.437.893
Pensioenpremies	3.189.446	2.957.000	2.610.307
Totaal lonen en salarissen	26.307.982	25.686.500	25.215.755
Overige personele lasten			
Dotaties personele voorzieningen	29.052	25.000	50.393
Personeel niet in loondienst	1.194.518	907.000	1.166.653
Overig	877.761	881.500	953.677
Totaal personele lasten	2.101.331	1.813.500	2.170.723
Uitkeringen	-253.201	-220.000	-255.849
Totaal uitkeringen	-253.201	-220.000	-255.849
Totaal personeelslasten	28.156.112	27.280.000	27.130.629

De personele bezetting nam in 2019 opnieuw toe. De belangrijkste factor voor de toename is dat er meer additionele bekostiging beschikbaar kwam, zoals het budget voor vermindering van de werkdruk dat met ingang van het schooljaar 2018-2019 is toegekend. Daarnaast was in 2019 meer personele inzet noodzakelijk voor ziektevervangingen. Het ziekteverzuim steeg in 2019 naar gemiddeld 5,87% tegenover van 5,35% in 2018.

Het totaal aantal werkzame personen nam in 2019 toe met FTE 18,8 tot in totaal FTE 384,9. Dit is een toename van 5,1%. De personele bezetting van het onderwijspersoneel (inclusief onderwijsassistenten/lerarenondersteuners) steeg in 2019 met FTE 18,0. Daarnaast was er een toename van FTE 1,6 van onderwijsondersteunend personeel en het bestuursbureau en een afname FTE 0,8 van directiefuncties.

De kosten van de lonen en salarissen namen in 2019 toe met in totaal 3,0% tot € 20,8 mio. Naast de stijging van de personele inzet waren de kosten in 2019 lager doordat er in 2018 eenmalige uitkeringen zijn gedaan voor verbetering van de lerarsalarissen. De gemiddelde personeelslast daalde daarmee licht.

Het loonniveau bleef het gehele jaar 2019 ongewijzigd. De loonruimte die voor het jaar 2019 via indexering van de rijksbekostiging in 2019 beschikbaar kwam is in de arbeidsvoorwaarden van de nieuwe cao 2019-2020 betrokken maar niet meer in 2019 uitbetaald aan het personeel. Eind 2019 is er nog een onderhandelaarsakkoord gesloten maar de nieuwe cao is uiteindelijk geëffectueerd in 2020. De totale loonkosten van eenmalige uitkeringen uit de loonruimte over 2019 die zijn gedaan in de maand februari 2020 bedragen in totaal € 551.000. In de maand februari 2020 zijn eveneens op basis van de nieuwe cao eenmalige uitkeringen aan het personeel gedaan uit de ontvangen extra incidentele middelen uit het

convenant aanpak lerarentekort d.d. 1 november 2019. Deze middelen zijn in december 2019 ontvangen en verantwoord in het resultaat van het verslagjaar. De kosten van de eenmalige uitkering in februari 2020 zijn in totaal € 379.000. De kosten van beide loonbetalingen ad in totaal € 930.000 komen conform de gegeven verantwoordingsvoorschriften niet ten laste van het resultaat over 2019 maar het boekjaar 2020. Het effect hiervan is dat het resultaat 2019 aanmerkelijk hoger uitvalt dan was voorzien. Hiertegenover staat dat in het resultaat van 2020 de kosten van de eenmalige loonbetalingen als extra lasten moeten worden verantwoord.

In het verslagjaar zijn de sociale lasten per saldo gedaald. De daling is overwegend het gevolg van de premieafdracht aan het Participatiefonds door verlaging van de premie met 1,25% naar 4%.

De pensioenpremies zijn in 2019 opnieuw gestegen als gevolg van het door het ABP gevoerde meerjarige premiebeleid om de positie van het fonds te versterken.

De kosten voor personeel niet in loondienst bleven in 2019 vrijwel gelijk. Opnieuw een is aantal directiefuncties tijdelijk door externen ingevuld, maar ook meer beschikbaar gekomen middelen voor de aanpak werkdruk en ondersteuning passend onderwijs zijn ingezet voor externe functionarissen.

Onder de overige personeelskosten zijn opgenomen de kosten van opleidingen/nascholing, schoolbegeleidingsdienst, arbeidsomstandigheden (arbo), integraal personeelsbeleid, werving en selectie, bedrijfsgezondheidszorg, ontslagkosten, reïntegratie en ziekteverzuim.

De uitkeringen ad € 253.201 bestaan uit uitkeringen voor werknemers met zwangerschaps- of bevallingsverlof die van het UWV zijn ontvangen.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

	2019	Begroting	2018
	€	2019	€
		€	€
Kantoorgebouw	38.803	39.000	38.803
Schoolgebouw PCBO De Diamant Het Rooster	16.000	18.000	16.000
Renovatie	6.494	-	-
Inventaris en apparatuur kantoorgebouw	7.164	10.000	12.474
Schoolmeubilair	110.559	105.000	101.310
ICT-apparatuur en infrastructuur	400.231	441.000	362.446
Totaal afschrijvingen	579.251	613.000	531.033

De afschrijvingslasten van het kantoorgebouw en inventaris/apparatuur betreffen de locatie aan het Jean Monnetpark 27 te Apeldoorn. Het gebouw wordt ook gebruikt voor scholing/trainingen ten behoeve van de scholen.

De afschrijving op het schoolgebouw van PCBO De Diamant Het Rooster betreft een eigen investering in ruimtes voor kinderopvang, die is gefinancierd uit de private middelen. In 2016 is ten behoeve van deze school nieuwbouw gerealiseerd waarbij ook extra ruimtes voor kinderopvang zijn betrokken. Met de samenwerkingspartner voor kinderopvang is een langdurige samenwerking aangegaan.

De afschrijving van schoolmeubilair neemt geleidelijk toe. De aanschaffingen bestaan overwegend uit nieuwe vervangingsinvesteringen.

De afschrijvingslasten van ICT-apparatuur en –infrastructuur namen in 2019 toe door vervangingsinvesteringen ad € 990.513 die in 2019 zijn gedaan in het kader van nieuwe ICT-plannen van de scholen. Het merendeel van de vervangen apparatuur was reeds in 2018 geheel afgeschreven. We verwachten dat de laatste ICT-plannen in 2020 worden gerealiseerd.

Huisvestingslasten

	2019	Begroting	2018
	€	2019	€
	€	€	€
Huur	587	-25.000	10.332
Onderhoud	481.265	930.500	860.258
Energie en water	445.742	429.000	425.088
Schoonmaakkosten	764.780	690.000	748.270
Heffingen	52.228	58.500	51.280
Overige huisvestingslasten	178.121	197.700	177.178
Totaal huisvestingslasten	1.922.723	2.280.700	2.272.406

De huur betreft het saldo van betaalde en ontvangen exploitatievergoedingen voor het gebruik van schoolgebouwen of onderwijsruimten die door de gemeente ter beschikking zijn gesteld en ruimtes in schoolgebouwen die door PCBO aan derden beschikbaar zijn gesteld. In 2019 zijn exploitatievergoedingen ontvangen van kinderopvangorganisaties tot een totaalbedrag van € 225.294 (in 2018: € 232.671).

De kosten van onderhoud bestaan uit het regulier onderhoud aan gebouwen, terreinen, technische installaties, binnen en buitenschilderwerk, dakreparaties, rioleringswerkzaamheden en overig binnen- en buitenonderhoud. In vergelijking met het boekjaar 2018 zijn de kosten van onderhoud aanmerkelijk lager vanwege een doorgevoerde stelselwijziging voor de verwerking van het groot onderhoud in de jaarrekening ingaande het boekjaar 2019. Deze stelselwijziging houdt in dat de uitgaven voor planmatig groot onderhoud (in het jaar 2019 voor een totaalbedrag van € 185.496) niet langer rechtstreeks ten laste van het resultaat worden gebracht maar op de balans worden geactiveerd en daarover wordt afgeschreven.

De keuze voor deze stelselwijziging is gemaakt vanwege recente ontwikkelingen rond regelgeving en voorschriften voor de jaarverslaggeving.

In de begroting voor 2019 was uitgegaan van de vorming van een voorziening voor groot onderhoud ingaande het boekjaar 2019. Hiervoor was in de begroting in de kosten voor onderhoud een dotatie van € 581.000 en een onttrekking van € 209.000, in totaal derhalve aan lasten per saldo € 372.000 opgenomen. De recente ontwikkelingen in de regelgeving vereisen voor de opbouw van een voorziening echter een andere berekeningsmethodiek waarvan de uitwerking op landelijk niveau nog niet is afgerond.

De kosten van energie en water zijn in 2019 toegenomen als gevolg van verder gestegen energiebelastingen.

De schoonmaak van de gebouwen is uitbesteed aan een schoonmaakbedrijf op basis van een meerjarig contract. De kosten waren in 2019 licht hoger door prijsbijstellingen. De begrote kosten waren lager doordat ruimtes die in gebruik zijn bij kinderopvangorganisaties en overige bijkomende incidentele schoonmaakwerkzaamheden niet volledig in de begroting waren opgenomen.

De kosten van heffingen omvatten verontreinigingsheffing, waterschapslasten en rioolrechten.

De overige huisvestingslasten betreffen de kosten voor tuinonderhoud, beveiliging (inclusief alarmafhandelingen), afvoer/verwerking van afvalstoffen, sanitaire voorzieningen en enkele bouwtechnische aanpassingen in schoolgebouwen.

Overige lasten

	2019	Begroting	2018
	€	2019	€
		€	€
Administratie- en beheerslasten	953.600	854.300	738.193
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	1.435.663	1.409.450	1.625.049
Overige	549.468	546.150	574.964
Totaal Overige lasten	2.938.731	2.809.900	2.938.206

In het jaar 2019 zijn de totale overige lasten gelijkgebleven ten opzichte van het vorige verslagjaar. De overige kosten worden hierna afzonderlijk toegelicht.

Onder de post administratie- en beheerslasten zijn opgenomen de kosten van administratie, kopieerkosten, telefoon en dataverbindingen, accountantskosten, vergaderkosten contributie PO-Raad en besturenorganisatie, kosten extern adviseurs, en overige bovenschoolse beheerslasten. In de kosten zijn tevens begrepen de kosten van projectondersteuning voor de individuele ict-plannen van de scholen, een bijdrage in de exploitatiekosten van het project eerste opvangklassen (EOK) en de kosten van begeleiding van cultuurontwikkeling, een project dat in 2019 is gestart.

De kosten inventaris, apparatuur en leermiddelen bestaan uit uitgaven voor verbruiksmateriaal en toetsmateriaal van het onderwijsleerpakket, de kosten van vervanging van leermethodes, leerlingvolgsysteem, kosten ict (digitale leermiddelen, licenties, contracten en kosten beheer) en aanschaf van overige leermiddelen. In vergelijking met het jaar 2018 zijn de kosten van aanschaf van de traditionele leermethodes afgenomen. De kosten van software en licenties zijn daarentegen opnieuw toegenomen.

Onder de overige kosten vallen onder meer de kosten van medezeggenschap, representatie, communicatie/PR, verzekeringen en overige schoolgebonden kosten en cultuureducatie.

Financiële baten

	2019	Begroting	2018
	€	2019	€
		€	€
Rentebaten	2.210	-	1.998
Waardeveranderingen financiële vaste activa en effecten	-53.030	-50.000	-62.368
Overige opbrengsten financiële vaste activa en effecten	76.647	85.000	84.207
Totaal financiële baten	25.827	35.000	23.837

De financiële baten zijn in het verslagjaar vrijwel gelijk gebleven. Evenals in het jaar 2018 zijn de baten nagenoeg geheel gerealiseerd uit het belegde vermogen dat in overeenstemming met de voorschriften van het ministerie OCW is belegd in vastrentende waarden.

De waarde van het belegde vermogen met inbegrip van de ongerealiseerde koersresultaten, liet gedurende het verslagjaar lichte fluctuaties zien. Het resultaat op het belegde vermogen (inclusief de ongerealiseerde koersresultaten) was in 2019 +2,23% tegenover -0,67% in 2018.

WNT-VERANTWOORDING 2019 PCBO APELDOORN

De Wet Normering Topinkomens (WNT) is van toepassing op Stichting PCBO Apeldoorn. Het voor Stichting PCBO Apeldoorn toepasselijk bezoldigingsmaximum is in 2019 € 152.000. Dit betreft het bezoldigingsmaximum voor het onderwijs, klasse D. [aantal complexiteitspunten: a. driejaarsgemiddelde van de totale baten per kalenderjaar: 6 complexiteitspunten, b. driejaarsgemiddelde van het aantal leerlingen: 3 complexiteitspunten, c. het gewogen aantal onderwijssoorten of sectoren: 1 complexiteitspunt; totaalscore 10 complexiteitspunten].

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling.

Bedragen x € 1	drs. E. Kopmels	drs. W.L.M. Schotman	drs. J. Boomsma
Functiegegevens	Bestuurder	Bestuurder	Bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01-01-2019 > 31-12-2019	01-01-2019 > 29-12-2019	01-10-2019 > 31-12-2019
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 115.456	€ 97.215	€ 24.673
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 19.592	€ 18.945	€ 4.724
Subtotaal	€ 135.048	€ 116.160	€ 29.397
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 152.000	€ 151.167	€ 38.312
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging	€ 135.048	€ 116.160	€ 29.397
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2018			
Aanvang en einde functie- vervulling in 2018	01-01-2018 > 31-12-2018	01-01-2018 > 31-12-2018	n.v.t.
Omvang dienstverband	1,0	1,0	n.v.t.
Dienstbetrekking	ja	ja	n.v.t.
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 107.220	€ 103.635	n.v.t.
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.760	€ 17.380	n.v.t.
Subtotaal	€ 124.980	€ 121.015	n.v.t.
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 146.000	€ 146.000	n.v.t.
Totaal bezoldiging 2018	€ 124.980	€ 121.015	€ 0

WNT-VERANTWOORDING 2019 STICHTING PCBO APELDOORN

1c. Toezichthoudende topfunctionarissen

Bedragen x € 1	drs. B. Kozijn	mr. G.A. Biersteker	ir. C.E. Krist-Spit	drs. I. Lammerse	drs. I.Sterenborg -van der Schaaf	prof. dr. B.J. ter Weel	prof. dr. B.J. ter Weel
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid	Voorzitter
Aanvang en einde	01-01-2019 > 28-02-2019	01-01-2019 > 31-12-2019	01-01-2019 > 31-12-2019	01-01-2019 > 31-12-2019	01-01-2019 > 31-12-2019	01-01-2019 > 28-02-2019	01-03-2019 > 31-12-2019
Bezoldiging							
Bezoldiging	€ 567	€ 5.100	€ 5.100	€ 5.100	€ 5.100	€ 567	€ 6.233
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 3.685	€ 15.200	€ 15.200	€ 15.200	€ 15.200	€ 2.457	€ 19.115
- / - Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Bezoldiging	€ 567	€ 5.100	€ 5.100	€ 5.100	€ 5.100	€ 567	€ 6.233
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Gegevens 2018

Bedragen x € 1	drs. B. Kozijn	mr. G.A. Biersteker	ir. C.E. Krist-Spit	drs. I. Lammerse	drs. I.Sterenborg -van der schaaf	prof. dr. B.J. ter Weel
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde	01-01-2018 > 31-12-2018	01-01-2018 > 31-12-2018	01-01-2018 > 31-12-2018	01-01-2018 > 31-12-2018	01-01-2018 > 31-12-2018	01-01-2018 31-12-2018
Bezoldiging						
Bezoldiging	€ 3.400	€ 3.400	€ 3.400	€ 3.400	€ 3.400	€ 3.400
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 21.900	€ 14.600	€ 14.600	€ 14.600	€ 14.600	€ 14.600

Opgave accountantshonorarium

De honoraria van de accountant over 2019 zijn als volgt:	2019
	€
1. controle van de jaarrekening	36.798
2. overige controlewerkzaamheden	-
3. fiscale advisering	-
4. niet controlediensten	1.346
Totaal honorarium accountant	38.144

C. OVERIGE GEGEVENS

4.10 Bestemming van het nettoresultaat

Ten aanzien van de resultaatbestemming zijn er geen statutaire bepalingen.

4.11 Gebeurtenissen na balansdatum

Corona-crisis

Het uitbreken van het coronavirus in 2020 en de preventieve maatregelen genomen door de overheid zorgen voor economische onzekerheid op tenminste de korte termijn en waarschijnlijk ook de langere termijn. De ontwikkelingen zijn op dit moment echter onzeker en onderhevig aan veranderingen. Aangezien deze situatie niet kon worden voorzien op balansdatum is de eventuele impact hiervan niet verwerkt in de cijfers van de jaarrekening per 31 december 2019.

Gegeven de mate van onzekerheid over de ontwikkeling van de corona-crisis is het ook niet mogelijk een redelijke schatting te geven van de impact hiervan. Een en ander zal afhankelijk zijn van de manier waarop onderwijs kan worden gegeven bij een volledige herstart van het onderwijs op de scholen. We voorzien in 2020 vooralsnog extra exploitatielasten voor personele vervangingen (leerkrachten uit een risicogroep) en facilitaire maatregelen (schoonmaak, signaleringsmiddelen), voorlopig geraamd op € 150.000.

4.12 Bijlagen jaarrekening

Staat van baten en lasten VAN DE STICHTING over 2019

(private exploitatie)

	Exploitatie 2019 €	Begroting 2019 €	Exploitatie 2018 €
BATEN			
Onroerend goed			
Huurwaarde kantoorpand	94.000	94.000	94.000
Huuropbrengst schoolgebouw De Diamant Het Rooster (eigen investering t.b.v. kinderopvang)	15.866	15.000	15.097
Financiële Baten			
Beleggingsopbrengsten	54	500	161
Totaal baten	109.920	109.500	109.258
LASTEN			
Onroerend goed			
Onderhoud gebouw	5.153	4.500	3.323
Verzekeringen en belastingen	5.001	6.500	4.768
Afschrijvingen kantoorpand en schoolgebouw	54.803	57.000	54.803
	64.957	68.000	62.894
Algemene kosten			
Afscheidsgeschenk groep 8 en overige kosten	21.712	31.500	26.894
Totaal lasten	86.669	99.500	89.788
Exploitatiesaldo	23.251	10.000	19.470

Samenwerken met Kentalis om onderwijs voor Koen en Luuk mogelijk te maken

Kleuters van basisschool PCBO De Regenboog Osseveld spelen samen buiten met de kleuters van de Kentalis Dr. P.C.M. Bosschool, onder wie Luuk en Koen. Zij volgen het speciaal onderwijs van Kentalis, gewoon bij hen in de buurt. Met ingang van schooljaar 2019/2020 kunnen ze op dezelfde school blijven en hoeven ze niet van Apeldoorn naar Arnhem te reizen om speciaal onderwijs te volgen. De tweeling Luuk en Koen (nu 5 jaar) zat in de eerste groep leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS). Daarbij wordt taal niet goed verwerkt in de hersenen. Ze volgen sinds een jaar speciaal onderwijs in Apeldoorn. Binnen PCBO De Regenboog Osseveld is ruimte gereserveerd voor deze groep leerlingen, die begeleid worden door Kentalis, een landelijke zorg- en onderwijsorganisatie.

School-in-school

Binnen deze zogeheten school-in-school constructie volgen leerlingen met TOS in een reguliere school onderwijs. Doordat het dichtbij huis is, hoeven de kinderen niet met een busje naar Arnhem en gaan ze naar dezelfde school als vriendjes uit de buurt. "Hoewel we de jongens vaak met de auto wegbrengen, vinden ze de bakfiets geweldig", vertellen hun ouders Jos en Petra. "Ook zijn er andere kinderen komen spelen en zij bij hen. Als ze in Arnhem naar het speciaal onderwijs waren gegaan, kan dat niet zo 1, 2, 3. Nu Kentalis ook groepen in Apeldoorn heeft, is dat veel makkelijker."

Ouders: "We zien een sterke groei en de testen laten dat ook zien."

Met sprongen vooruit!

Hun zoontjes gaan zichtbaar vooruit in hun taalontwikkeling. "We zien een sterke groei en de testen laten dat ook zien. We hebben we nu veel vaker even een minuutje een gesprekje met de logopediste of juf. Dit soort korte gesprekken zijn zo waardevol. Door net dat kleine extra gesprekje, kun je aan de eettafel het gesprek beter volgen en beter doorvragen. Voor de ouders prettig."

Jeanet Minks, directeur De Regenboog Osseveld vult aan: "De korte lijntjes tussen het regulier onderwijs en het speciaal onderwijs zijn fijn. In de wandelgangen kun je elkaar aanschieten en met hulpvragen elkaar opzoeken."

Samenwerken

Naast de start van groep is het de bedoeling om inhoudelijk de volgende stap te zetten. Jeanet: "Er zijn onder meer plannen om het werken met thema's meer op elkaar af te stemmen en hier ook gezamenlijke activiteiten in op te pakken." Daarin was dit jaar al een stap gezet. Zo hebben alle kinderen de opening van de Kinderboekenweek, Sinterklaas en de Koningsspelen samen gevierd. Gerda, afdelingshoofd Kentalis: "En we hebben een keer groepsdoorbroken met alle

kleutergroepen geknutseld. Het team van De Regenboog heeft ons alle ruimte gegeven te participeren waar we wilden." Het schooljaar wordt ook samen afgesloten: de kleutergroepen wonen dan samen een muzikale voorstelling vanuit Kentalis bij.

Lees het hele verhaal [hier](#) of scan de QR code met je telefoon.

Jeanet, directeur: "De korte lijntjes tussen het regulier onderwijs en het speciaal onderwijs zijn fijn."

5. Vooruitblik naar 2020

Ten tijde van het maken van dit jaarverslag zitten we midden in de corona-crisis. Nederland in een intelligente lockdown. Ook voor onze scholen. Eerst waren onze scholen dicht, nu zijn ze gedeeltelijk open en straks mogen al onze leerlingen weer naar school. Gaan we dan weer terug naar normaal?

Het waren hectische weken. We hielden soms ons hart vast. Blijven we gezond? Hoe houden we het vol? Hoe geven we goed onderwijs op afstand? Hoe begeleiden we kinderen die het al wat moeilijker hebben in deze periode? Hebben we alle kinderen in beeld? En medewerkers? Hoe zorgen we voor hen? En ga zo maar door.

Alle plannen uit ons strategisch meerjarenbeleidsplan zetten we even op een lager pitje. Niet uit. We blijven ontwikkelen op onze vijf thema's. Al is het nu soms in een andere vorm of op een andere snelheid dan gedacht.

Persoonlijk en passend onderwijs geven we nu meer dan ooit vorm. Leerkrachten checken persoonlijk en digitaal in bij elke leerling en helpen ze op weg. Naast extra aandacht, ambitie en de liefde voor ons vak, komen er extra gelden beschikbaar om juist voor de kinderen die in hun ontwikkeling te lijden hebben gehad onder corona, extra te begeleiden. Verder werken we aan de thema's die we van te voren hadden bedacht zoals meer preventieve ondersteuning en begeleiding organiseren en werk maken van het onderwijs voor de kinderen die meer uitgedaagd moeten worden.

Onderwijskwaliteit krijgt handen en voeten in ons werkwijze onderwijs op afstand. En daar leren we weer van. Verder gaan we verder met het opzetten van intern auditten en andere activiteiten die we dit jaar hadden gepland.

Innovatie blijkt op alle vlakken aan de gang te zijn. Innovatieve ideeën om onderwijs op afstand te geven, ontwikkeling van ICT-vaardigheden en ondersteunende digitale leersystemen voor kinderen gebracht door de corona-crisis. Daarnaast kijken we hoe we het onderwijs kunnen veranderen om ook in de toekomst goed onderwijs te kunnen geven. Daarover dachten we na met alle medewerkers op twee stakingsdagen in januari jongstleden. Daar denken we dit jaar nog verder over na.

Deze tijd werpt ons ook des te meer terug op onze **identiteit**. Hoe zijn we er voor elkaar en hoe zien we elkaar, in deze tijd? Hoe laten we dat zien en geven we dat vorm? Ons positief mensbeeld kwam ook onder stress naar boven. Collega's verrassen elkaar, zien elkaar en stijgen boven zichzelf uit. We gaan aan de slag met identiteit door de dialoog hierover te gaan faciliteren en onderwerpen binnen de organisatie in te brengen. We gaan daarmee verder.

Onze investeringen op gebied van **topwerkgeverschap** 'betalen' zich nu meer dan ooit terug. Onze collega's zijn betrokken: bij leerlingen, bij hun werk, bij collega's. Ze laten veerkracht zien, ontwikkeling en zorgen voor zichzelf en elkaar. We belonen onze collega's daarvoor. Ook dat hoort bij topwerkgeverschap.

Dit jaar, 2020, startte zoals altijd. Totdat de coronacrisis ontstond en ons leven, ons onderwijs en werk bepaalde. En dat is nog niet klaar. We doen er ondertussen alles aan om dit jaar waarin we wereldgeschiedenis schrijven, ook als onderwijs en PCBO Apeldoorn geschiedenis te schrijven. Wij blijven onze ambitie: "persoonlijk, passend en kwalitatief onderwijs bieden. Nu in de toekomst" vormgeven. Dat is namelijk nog steeds hetzelfde. Daar gaan we voor, onder welke omstandigheden dan ook. In ons jaarverslag van volgend jaar lees je hoe dit verder verliep.

Ons eindejaarsgeschenk was dit jaar een markt waar je zelf een leuk cadeau kon uitzoeken met veel gezelligheid, ontmoeten, verbinden, terug-en vooruitkijken.

Bijlage

Overzicht van de scholen van PCBO Apeldoorn (d.d. 29 april 2020)

Naam school	Website school	Scholen op de kaart
De Bouwhof	bouwhof.pcboapeldoorn.nl	
De Diamant De Beemte	diamant.pcboapeldoorn.nl	
De Diamant Het Kristal	diamant.pcboapeldoorn.nl	
De Diamant Het Rooster	diamant.pcboapeldoorn.nl	
De Emmaschool	emma.pcboapeldoorn.nl	
De Fakkel	fakkel.pcboapeldoorn.nl	
De Gong	gong.pcboapeldoorn.nl	
Ichthus	ichthus.pcboapeldoorn.nl	
Het Kompas	kompas.pcboapeldoorn.nl	
Koningin Juliana	kjs.pcboapeldoorn.nl	
Koningin Wilhelmina	kws.pcboapeldoorn.nl	
De Korenaar	korenaar.pcboapeldoorn.nl	
De Kring	kring.pcboapeldoorn.nl	
De Ontdekking	ontdekking.pcboapeldoorn.nl	
Montessorischool Passe-Partout Centrum	passepartout.pcboapeldoorn.nl	
Montessorischool Passe-Partout Kerschoten	passepartout.pcboapeldoorn.nl	
Prinses Juliana	prjuliana.pcboapeldoorn.nl	
Prinses Margriet	prmargriet.pcboapeldoorn.nl	
De Ploeg	ploeg.pcboapeldoorn.nl	
De Regenboog - Osseveld	regenboog.pcboapeldoorn.nl	
De Regenboog - Woudhuis	regenboog.pcboapeldoorn.nl	
De Sjofar	sjofar.pcboapeldoorn.nl	
De Sjofar – Prinses Beatrix	sjofar.pcboapeldoorn.nl	
De Terebint	terebint.pcboapeldoorn.nl	
De Touwladder	touw ladder.pcboapeldoorn.nl	
De Wegwijzer	wegwijzer.pcboapeldoorn.nl	
Willem van Oranje	wvo.pcboapeldoorn.nl	